



LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Var det verkligen en våldtäkt?

Samhällets normer i domstolens resonemang

– en textanalys av friande våldtäktsdomar

Linn Bengtsson

Kandidatuppsats (SOPA 63)

HT 2015

Handledare: Lupita Svensson

Abstract

Author(s): Linn Bengtsson

Title: Was it really a rape? – The society's norms in the court's reasoning

Supervisor: Lupita Svensson

Assessor: Anders Östnäs

The aim of this study was to investigate rape as a crime and how rape is discussed in the court. The empirics was five chosen judicial decisions where the indicted have been cleared of all charges. The purpose of this essay was to discuss how the handling of the prerequisites effects the outcome of the cases. The method that has been used is textual analysis where important themes have been singled out and summarized in a chart. The themes have then been used as groundwork for the analysis and results. The most important results in this essay are that there is a wide gap between the law in the law book and how the law is being used in the courtroom. The court have the empowerment to judge whether someone is guilty or not, and this power creates norms in the courtroom. The discussion in this essay focuses on how these created norms in rape-cases allow for a gap and how this effects how the prerequisites is being handled. The prerequisites for rape-charges is reversed so that the plaintiffs have to prove that a rape has taken place beyond all doubt, since beyond all doubt is a absolute concept there is a slim chance for the indicted to be sentenced.

Keywords: rape, prerequisites, norms, empowerment, accused, plaintiff.

Förord

Våldtäkt

Illustrerad svensk ordbok: Våldta; tilltvinga sig samlag med. Våldtäktsbrott; det brott som våldtäkt utgör. Våldtäktsman; man som begår eller begått våldtäkt. Stora synonymord-boken: Våldtäkt: förgriplighet, violation, stupration. Svensk etymologisk ordbok: Våldtäkt, fornsvenskans valdtaekt, valdtaka av germanskans –takipo, bildat som grus-, in-, ler-, lövtäkt, rykt, ursäkt, ändalykt

(Maria-Pia Boëthius, 1990, s.67)

Jag vill tacka min handledare Lupita Svensson för hjälp och bra råd i uppsatsskrivandet. Det har varit väldigt lärorikt att få de tips och råd du har gett mig. Jag vill även tacka min fantastiska mormor Sie von Gegerfelt Kronberg för genomläsning. Utan din hjälp hade denna uppsats inte varit vad den är idag!

Innehållsförteckning

Förord	3
1. Inledning	5
1.2 Problemformulering.....	5
1.3 Syfte och frågeställningar.....	6
1.4 Avgränsningar.....	7
1.5 Begreppsförklaring.....	7
1.6 Förkortningar.....	9
1.7 Dagens lagstiftning.....	9
1.8 Förslag till ny lagstiftning.....	10
1.9 Tingsrätt och hovrätt.....	11
2. Kunskapsläge	11
2.1 Bakgrund.....	11
2.2 Våldtäktsdebatten.....	13
2.1 Historiskt.....	13
2.3 Andra länder.....	14
2.4 Dagens politik.....	15
2.7 Alkohol i rättsfall.....	15
2.8 Tidpunkt för polisanmälan.....	16
2. Teori	17
3.1 Normteori.....	17
3.2 Makt som teori.....	18
3.3 Tillförlitlighet och trovärdighet som begrepp.....	20
4. Metod och metodologiska överväganden	21
Vad är en domstolsdom?.....	21
Urval av domar.....	22
De valda domarna.....	22
4.1 Presentation av metod/motivering till metodval.....	24
4.2 Litteratursökning.....	25
4.3 Hur jag har använt mig av metoden.....	25
4.4 Källkritik.....	26
4.5 Metodens förtjänster och begränsningar.....	26
4.6 Bearbetning av empiri och analys.....	27
4.7 Metodens tillförlitlighet.....	28
4.8 Forskningsetiska överväganden.....	28
5. Resultatredovisning och analys	29
5.1 Alkohol och droger.....	29
5.2 Trovärdighet och tillförlitlighet.....	31
5.3 Sen polisanmälan och vanlig våldtäkt.....	34
5.4 Psykiskt mående hos målsägande, både före och efter.....	35
5.5 Fysiska skador.....	38
5.6 Skillnad på tingsrätt och hovrätt.....	40
6. Sammanfattning och avslutande diskussion	41
6.1 Sammanfattning.....	41
6.2 Avslutande diskussion.....	43
7. Referenslista	44
Bilaga 1.	47

1. Inledning

Våldtäkter förekommer i alla länder, inom alla grupper, religioner och samhällsklasser och är huvudsakligen kopplat till mäns våld mot kvinnor och frågor om makt, kontroll och syn på kvinnors och mäns sexualitet (Johnsson-Latham, 2010, s.31).

Våldtäkt kan ses som ett samhällsproblem och är ett av de brott som är mest omdiskuterat. Efter en rad uppmärksammade friande våldtäktsdomar har frågan kring dagens lagstiftning och en eventuell lagändring kring samtyckeslag och oaktsamhetsansvar blivit starkare och starkare. Med samtyckeslag menas en reglering som skulle bygga på frånvaro av samtycke som en av de grundläggande brottsförutsättningarna (ett så kallat rekvisit) (Asp, 2010, s.43). I dagens lagstiftning ligger bevisvärderingen på åklagare och målsägande som måste kunna bevisa att våldtäkt har ägt rum (Diesen, 2005, s.219). I en samtyckeslagstiftning skulle det istället handla om att bevisa om samtycke fanns eller inte (Asp, 2010, s.43).

1.2 Problemformulering

Vad är en våldtäkt? För att kunna definiera vad en våldtäkt är måste först definieras vad sex är. Om definitionen av en våldtäkt skulle vara allt före ett ja, så skulle många kunna uppge att de har befunnit sig i situationer som skulle kunna tolkas som en våldtäkt (Grände, 2005, s.49). Vad är då skillnaden på sex och våldtäkt? Hur ser synen ut på sex respektive våldtäkt i vårt samhälle? Enkelt sagt går det att se en våldtäkt som allt som sker efter att någon i den sexuella situationen har sagt nej (Grände, 2005, s.49).

I många våldtäktsfall står ord mot ord. När det är ord mot ord så räcker det inte med att målsägarens berättelse är mer trovärdig än den åtalades, det måste finnas en klar teknisk bevisning (Bergenheim, 2010 s.28).i Det finns även en annan aspekt på våldtäkter och lagen. I olika debatter råder det en etablerad konsensus om att våldtäkter är ett allvarligt samhällsproblem både på individ och samhällsnivå. Detta går att koppla till ett folkhälsoperspektiv och ett samhällsekonomiskt perspektiv där det lyfts fram skäl för att satsa stora ekonomiska resurser på frågan. En av de grundläggande orsakerna till våldtäktsproblemet är de samhälleliga föreställningarna om kön och sexualitet kopplat till makt. I debatten som finns har mäns våld mot kvinnor allt mer blivit en fråga om en kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter (Wendt, 2010, s.135-136). Här finns en koppling till det sociala arbetet. Att vara utsatt för en våldtäkt har ofta också stor effekt på självkänslan

och det psykiska och fysiska måendet hos den som har blivit utsatt (Grände, 2005, s.36). Hur lagen ser ut och hur lagen tolkas blir därmed direkt kopplat till hur samhället ska arbeta med frågan kring våldtäkter och hur man ska bemöta både förövare och de utsatta. Den som har utsatts för ett sexuellt övergrepp har flera akuta och långsiktiga grundläggande behov som denne behöver få hjälp att bearbeta (NCK, 2010, s.20). Det psykosociala stödet efter en våldtäkt kan vara avgörande för den utsatta personens bearbetning av traumat (NCK, 2010, s.47). Socialarbetarna behövs inte bara på individnivå, de behövs på en samhällsnivå där det går att göra en större skillnad i hur samhället i stort hanterar våldet. Därför är området relevant för socialt arbete, både i praktiken och som forskningsområde. Granskning av lagar och juridik behövs ifrån alla professioner, inte minst de som möter människorna.

Grundprincipen för våra lagar i Sverige är en likhetsideologi som förutsätter att alla är, och ska, vara lika inför lagen. Trots detta tenderar ibland rätten att reproducera en manlig norm och riskerar på grund av detta att missgynna kvinnor, trots att rätten formellt sätt är könsneutral (Mattsson, 2002 s.23). Precis som andra situationer och möten i samhället så är sexualiteten formad och fylld med normer, olika värden och maktstrukturer. Det går att se på sex som en skala där ett ömsesidigt sex och samlag är på ena sidan och övergrepp och våldtäkt är på andra. Allt där emellan är antingen mer eller mindre åt de båda hållen och det är dessa som brukar definieras som gråzonen. I gråzonen är de sexuella handlingar som innehåller makt och förtryck men som samtidigt inte helt skulle definieras som en våldtäkt, det finns även de sexuella situationer som börjar i ena endan där sexet är ömsesidigt men som sen går över till ett andra sidan och blir ett övergrepp (Grände, 2005, s.50).

1.3 Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet i denna uppsats är att problematisera varför så många våldtäktsdomar leder till en friande dom. Vilka rekvisit är det som inte blir uppfyllda och hur påverkar det hur våldtäkt uppfattas som brott i samhället. Syftet är även diskutera hur bevisvärderingen bedöms och detta genom att använda teorier om normer och maktstrukturer.

Frågeställning

Vilka faktorer, gällande vilka rekvisit som är betydelsefulla i våldtäktsdomar, är det som spelar in för att det ska bli en friande eller fällande dom?

Hur beskrivs bevisvärderingen i relation till begreppen tillförlitlighet och trovärdighet kopplat till uppsåt och utom allt rimligt tvivel?

Hur påverkar den omvända bevisvärderingen gällande våldtäktsmål om vad som tas upp som argument i rättssalen?

1.4 Avgränsningar

Jag har valt att i denna uppsats avgränsa till att enbart ha text som i detta fall är domar, som empiri och inte göra några intervjuer eller observationer. En annan avgränsning är att jag enbart har med domar där det är män som är gärningsmän och kvinnor som är målsägande. Sexualbrott och våldtäkt förekommer i alla länder och kulturer och inom alla grupper, religioner och samhällen. Trots detta så är brottet huvudsakligen kopplat till mäns våld mot kvinnor och sexuellt våld går att se som ett könsrelaterat våld (Johnsson-Latham, 2010, s. 31). Jag har därför valt att ibland i denna uppsats prata om kvinna och man, utan att för den delen exkludera någon annan grupp eller person. Jag är fullt medveten om att problemet finns i alla olika former av relationer och konstellationer men detta är en avgränsning jag har gjort då jag vill studera våldtäkt ur perspektivet män och kvinnor.

1.5 Begreppsförklaring

Jag benämner i denna uppsats den som har blivit utsatt för en våldtäkt för målsägande. Jag har valt att inte använda ordet brottsoffer. Detta har jag valt då jag anser att brottsoffer är något betraktaren lägger en värdering i och med ordet kommer en rad olika tankar och värderingar. Jag har även valt att prata om den som har utfört handlingen som förövare eller gärningsman.

Rekvisit

Ett brott har en brottsbeskrivning som säger vad som har skett för att brottet ska vara just ett brott. Dessa brottsbeskrivningar kallas för rekvisit, det vill säga krav som måste vara

uppfylla för att brottet ifråga ska föreligga. Syftet med att dela in brottsbeskrivningar i olika rekvisit är att underlätta för när det ska avgöras om brott föreligger eller inte och om brottet uppfyller de krav, rekvisit, som krävs (Wennberg, 2014, s.26). För att den åtalade ska kunna dömas för ett brott krävs det att de så kallade subjektiva rekvisiten, också kallat rekvisit för personligt ansvar, är uppfylla. Detta innebär ett krav på uppsåt eller oaktsamhet är uppfylla. En gärning som har begåtts utan uppsåt eller oaktsamhet är straffri (Wennberg, 2014, s.31).

Uppsåt

Det finns tre olika former av uppsåt, direkt uppsåt, indirekt uppsåt och likgiltighetsuppsåt. Det juridiska uppsåtsbegreppet skiljer inte på gott och ont utan granskar enbart om det har funnits ett uppsåt eller inte. Direkt uppsåt är när gärningsmannen eftersträvar en effekt i brottet som utförs. Direkt uppsåt förutsätter att gärningsmannen har en avsikt eller vilja att uppnå effekten av brottet. Indirekt uppsåt är när viss effekt finns, när gärningsmannen inser att effekten kommer att bli en konsekvens till följd av handlingen men det finns inget slutmål eller det kan finnas ett annat syfte med handlingen. Den svagaste formen av uppsåt är likgiltighetsuppsåt. Det är att det eventuella uppsåtet bygger på ett hypotetiskt resonemang. Gärningsmannen ska kunna överbevisas om en insikt om att ha insett att effekten har varit möjlig. I uppsåtliga brott är det tillräckligt om någon av de tre uppsåtsformerna förekommer. När uppsåtet prövas i förhållande till den brottsliga effekten så undersöks det om någon av de tre uppsåtsformerna föreligger. Det undersöks även om gärningsmannen har haft full insikt eller likgiltighetsuppsåt (Wennberg, 2014, s.31-35).

Samtycke

Detta innebär att man inte handlar olovligen och om den som gärningen riktas mot går med på eller accepterar handlingen. Grundtanken för samtycke är att det kan utesluta ansvar där var och en får bestämma över sina egna intressen. För att samtycke ska gälla måste samtycket vara frivilligt av den som utsätts och det måste vara direkt kopplat till själva handlingen. Samtycke kan alltså inte ges i efterhand och ses som ett förlåtande för gärningen (Wennberg, 2014, s.40-41).

Prejudikat

Ett prejudikat är en dom från högsta domstolen eller annan högre domstolsinstans som används som vägledande i liknande rättsfall eller rättegångar (Högsta domstolen, 2014).

1.6 Förkortningar

HD – Högsta domstol

TR – Tingsrätt

HR – Hovrätt

BrB – Brottsbalken

NJA - Nytt juridiskt arkiv

1.7 Dagens lagstiftning

I detta kapitel presenteras hur lagen ser ut idag och hur vårt rättssystem idag fungerar i Sverige. Våldstäcktslagen har gått igenom många lag ändringar genom tiden och den vi har idag bygger på en lagändring som gjordes 2013.

Brottsbalken 6 kap

1 § Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år. Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation. Är ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år. Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömande av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas, om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. (Brottsbalken, SFS 2013:365, 6 kap. §)

Sveriges rättssystem fungerar så att när någon polisanmäler en våldtäkt så utgår man först från Brottsbalken för att se vilket brott hen har utsatts för och vilken rubricering det ska få.

Våldtäkt kan både vara *vanlig* våldtäkt och den kan vara mindre allvarlig eller grov (*Lag 2013:365*). I den senaste lagändringen som gjordes 2013 ändrades uttrycket i *hjälplost tillstånd* och ersattes med *i en särskilt utsatt situation* (Leijonhufvud, 2015, s.76). Tolknningen för det nya rekvisitet har olika exempel i lagtexten så som medvetlöshet, sömn, allvarlig

rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning och även eller annars med hänsyn till omständigheterna (Leijonhufvud, 2015, s.76). Om ett fall leder till åtal och rättegång då är det rättegångsbalken som styr. Som rättegångsbalken ser ut i Sverige idag så ligger bevisbördan hos åklagaren och hos målsäganden istället för på gärningsmannen. Detta innebär att åklagaren måste bevisa att en våldtäkt har ägt rum, förutsatt att den/de anklagande nekar till brott. Det är alltså inte gärningsmannen som ska bevisa att denne inte har våldtagit kvinnan utan åklagaren ska bevisa att det har hänt. Står ord mot ord är det målsägande som måste bevisa att händelsen har hänt med hjälp av bevis (Heuman, 2011). I Europakonventionen artikel 6, p.2 står det att ”everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law.” (Europakonventionen, 2010, s.9). Detta innebär att den tilltalade har rätt att bli betraktad som oskyldig till dess att motsatsen är bevisad. Det viktiga att komma ihåg här är att det finns en stor skillnad på det som uppfattas som sanning i vardagligt tal och sanningen i våra rättssalar. Rättens uppgift är att döma efter vad åklagaren kan bevisa har hänt och att det ska kunna visas utom allt rimligt tvivel (Heuman, 2011).

1.8 Förslag till ny lagstiftning

Sedan den senaste lagändringen gjordes 2013 så har det kommit in ett nytt förslag till lagändring. Till det nya lagförslaget har riksdagen lagt fram motioner och ett betänkande. Motionerna handlar om att huruvida det borde finnas ett samtyckeskrav och en skärpt våldtäktslagstiftning och att våldtäktsbrottet borde ses över. Betänkandet bygger på nio olika motioner som har kommit in (Sveriges Riksdag, 2014).

I betänkandet framkommer det att regeringen borde tillsätta en kommitté som ska granska varför det är så få våldtäktsanmälningar som leder till åtal och en fällande dom. Utifrån granskningen ska det finnas förslag på åtgärder som ska stärka den utsattes ställning i brottsprocessen. Kommittéen ska också se över våldtäktslagstiftningen och se över vilka ändringar som kan göras, den ska även se om huruvida en samtyckeslagstiftning skulle kunna vara ett förslag och se hur det har gått för andra länder som har infört samtyckeslagen (2013/14: JuU37).

1.9 Tingsrätt och hovrätt

Det som i dagligt tal heter rättegång kallas i domstol för huvudförhandling. Vid en huvudförhandling i brottsmål så beslutar domstolen om den tilltalade är skyldig eller inte. De som dömer i ett brottmål i tingsrätten är en juristdomare och tre nämndemän, om straffet väntas bli högre än böter (Sveriges Domstolar, 2014).

När en dom är dömd i tingsrätten kan den överklagas till hovrätten. En huvudförhandling i hovrätten går i stort till på samma sätt som i tingsrätten. En viktig skillnad är dock att i hovrätten finns det redan en dom i målet. En annan skillnad är även att det som sägs i överklagandet är utgångspunkten för vad hovrätten ska pröva vid förhandlingen. De som dömer i hovrätten är tre juristdomare och två nämndemän, om straffet väntas bli högre än böter (Sveriges Domstolar, 2015).

2. Kunskapsläge

Detta kapitel handlar om kunskap och forskning. Delarna som kommer tas upp är bakgrund, våldtäktsdebatten, hur våldtäktsbrottet ser ut i andra länder, dagens politik, alkohol och sen polisanmälan. Dessa olika delar är valda för att ge en så bred kunskap som möjligt om ämnet och för att senare i analys hänvisa tillbaka till dessa olika teman. I detta kapitel kommer även historia tas upp då det ger en bakgrund till hur brottet har sett ut förr och hur det har utvecklats till hur det ser ut idag.

2.1 Bakgrund

I Sverige fram till 1970-talet var våldtäkt inte något som det pratades om som ett problem varken i politiken eller andra forum. Våldtäkt ansågs då vara ett brott som endast drabbade få kvinnor och där förövarna ansågs vara en liten del män som var svårt störda. Denna syn har sedan förändrats med tiden men förståelsen för våldtäkt som brott var länge snäv även inom juridiken (Wendt, 2010, s.132).

Det har gjorts lagändringar i sexualbrottslagen. En var den 1 april 2005, och ytterligare en ändring gjordes den 1 juli 2013. Den nya lagstiftningen 2005 innebar bland annat att vissa gärningar som tidigare hade rubricerats som sexuellt utnyttjande nu rubricerades som

våldtäkt. Forskning visar att våldtäkter förekommer i alla länder och inom alla grupper, religioner och samhällen. Det är huvudsakligen kopplat till mäns våld mot kvinnor och en fråga om makt, kontroll och syn på sexualiteten. Sexuellt våld är en del av ett könsrelaterat våld och gränserna mellan fysiskt, psykiskt och sexuellt våld är ofta flytande (Johnsson-Latham, 2010, s. 31). I olika debatter råder det en etablerad konsensus om att våldtäkter är ett allvarligt samhällsproblem både på individ och samhällsnivå. Detta går att koppla till ett folkhälsoperspektiv och ett samhällsekonomiskt perspektiv där det lyfts fram skäl för att satsa stora ekonomiska resurser på frågan. En av de grundläggande orsakerna till våldtäktsproblemet är de samhälleliga föreställningarna om kön och sexualitet kopplat till makt. I debatten som finns har mäns våld mot kvinnor allt mer blivit en fråga om en kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter (Wendt, 2010, s.135-136). Forskaren Vylder (2010) skriver att våldtäkt inte enbart kan ses som ett samhällsproblem i form av själva brottet, det måste även kopplas till den påverkan det får för den utsattas fortsatta liv, som i allra högsta grad också är ett samhällsproblem. Vylder (2010) har även gjort forskning kring huruvida ångesten och den psykiska och fysiska skadan kan mätas i kronor och ören? (Vylder, 2010, s.107).

I boken *Antologi: sju perspektiv på våldtäkt* skriver forskare om olika perspektiv på våldtäktsbrottet. Ett av kapitlen handlar att bli utsatt för en våldtäkt eller annat sexualbrott kan ha stor påverkan på både den fysiska och psykiska hälsan. Det finns forskningsstudier som visar att det inte bara är de omedelbara effekterna av att ha varit utsatt som påverkar individen, utan att effekterna av ett övergrepp kan hålla i sig eller uppkomma långt senare i livet. Det kan skapas ett trauma som kan lämna spår i kroppens stresscentra en lång tid efter händelsen (Öberg, Lucas & Heimer, 2010, s.66). Att vara med om en våldtäkt kan även ha en stor effekt på självkänslan och det psykiska och fysiska måendet hos den som har blivit utsatt (Grände, 2005, s.36). Den som har blivit utsatt för ett sexuellt övergrepp kan ha flera akuta och långsiktiga grundläggande behov och det psykosociala stödet efter en våldtäkt kan vara avgörande för den utsatta personens bearbetning av traumat (NCK, 2010, s.47). När det pratas om våldtäkt som samhällsproblem och detta kopplat till vad våldtäkter kostar samhället så är det svårt att mäta. I beräkningen måste både kostnaden för våldet och kriminalitet räknas in, även kostnaden för de psykologiska effekterna och en rad andra samhällsekonomiska kostnader, och det är svårberäknat (Vylder, 2010, s.109).

2.2 Våldtäktsdebatten

Ingen annan brottstyp har under de senaste decennierna orsakat så mycket offentlig debatt som sexualbrotten. Med jämna mellanrum, ofta kopplat till en eller flera uppmärksammade domar, friande eller som leder till straff, blossar diskussion upp i media rörande frågor om hur våldtäktsbrottet är, eller borde vara, utformat i lagstiftningen. Kopplat till detta förekommer också debatter om hur domare dömer och om hur åklagare och polis hanterar, eller bör hantera, anmälningar om övergrepp (Asp, 2010, s.43).

Boëthius (1990) har skrivit en rad böcker där hon uttalar sig starkt om patriarkatet, makten och ojämlikheten och även om våldtäkter och samhällets syn på detta. Hon är en författare som har haft stor påverkan på den allmänna debatten. Boëthius (1990) skriver att våldtäkt är en av de grävsta kränkningar en människa kan utsättas för. Våldtäkt är en blandning av tortyr, stympning och kastration och det är något som inte syns utanpå. Nästan alla kvinnor som har blivit utsatta för våldtäkt berättar om en fasansfull dödsskräck som inte försvinner förrän brottet är fullbordat, och ibland försvinner den aldrig. Våldtäkt är att krossa en annan människas innersta integritet och det är att säga till en kvinna att hon inte är en människa (Boëthius, 1990, s.27-28). Boëthius (1990) är ingen forskare, men hon speglar forskningens resultat i denna referens. Forskning visar att självkänslan, hos de som blivit utsatta för en våldtäkt, påverkas negativt och tar skada (Grände, 2005, s.36).

I en artikel av Hildebrand & Najdowski (2015) diskuterar de kring debatten om konstruerade bilder av våldtäkter i USA. De konstaterar att myterna står i stark kontrast till verkligheten och eftersom att myterna finns så anser Hildebrand & Najdowski (2015) att skulden skiftas från den som har utsatt till den som har utsatts (Hildebrand & Najdowski, 2015, s.1059). Denna artikel är från USA men denna syn tas upp även i debatten i Sverige. Det skapas en stereotypisk bild av våldtäktsbrott och detta påverkar utfallen i domstolarna (Hildebrand & Najdowski, 2015, s.1077).

2.1 Historiskt

År 1864 var året som strafflagen infördes i Sverige och fram till dess hade våldtäkt reglerats som ett egendomsbrott, att kvinnan var sin fars eller sin mans egendom. I strafflagen som skrevs 1864 blev våldtäkt ett frihetsbrott och det skulle säkras att kvinnan skyddades från

våld. I första hand var det kvinnans ärbardhet som skulle säkras. I Sveriges brottsbalk som trädde i kraft 1965 infördes våldtäkt som ett brott i kapitlet *Sedlighetsbrott* för att tillsammans med övriga brott i kapitlet skydda mot sexuella kränkningar och värna om individens integritet i ett sexuellt hänseende (Leijonhufvud, 2015, s.19).

Ett halvt sekel har gått sedan 1965 och Sverige fick en brottsbalk. Sexualbrott är och har varit en debatterad lag genom historien och det är ett speciellt område på flera sätt. Det är som Leijonhufvud (2015) skriver, unikt ojämnt. Om man ser till statistiken har brott alltid begåtts av fler män än kvinnor, men i sexualbrotten är könet på gärningspersonerna nästan helt enbart av manligt kön, och målsägande å andra sidan är nästan alltid av det kvinnliga könet. Det går att se det som att sexualbrott är ett brott av män mot kvinnor (Leijonhufvud, 2015, s.105). När sexualiteten och det mänskliga könslivet började ses som vetenskap etablerades en föreställning om att den manliga sexualiteten måste tillfredsställas och att den kvinnliga döljs, väntar och ger (Bergenheim, 2010, s.26).

2.3 Andra länder

Lagstiftningen kring brottsbalken och sexualbrottslagstiftningen ser olika ut i olika länder. I England och Kanada är bland annat bevisbördan omvänd jämfört med Sverige. I Sverige är det åklagaren som ska bevisa att en våldtäkt verkligen har ägt rum. I England och Kanada är det gärningsmannen som måste kunna bevisa att kvinnan sagt ja till samlaget (Wennstam, 2002, s.188). Detta går att koppla till normer och hur normerna gällande samlag och synen på våldtäkt ser ut i olika länder.

Diesen (2005) skriver att om det inte finns något i brottsoffrets historia som inte tydligt visar på att våldtäkten har hänt, läggs berättelsen om händelsen till grund för en utredning och åtal (Diesen, 2005, s.221). I Sverige döms brotten misshandel och rån som våldtäktsbrotten döms i England och Kanada. I misshandel och rån i Sverige idag diskuteras det inte om olika hypoteser kring om gärningsmannen inte förstod att den som blev misshandlad ville bli misshandlad eller inte. Vid våldtäkter i Sverige idag är det tvärtom, i alla fall de som sker där det finns någon form av relation mellan personerna (Diesen, 2005, s.221). I dessa våldtäktsfall utgår man ifrån att de båda ville ha samlag med varandra, att det fanns ett samtycke, och det är först om och när personen gör motstånd som det handlar om en våldtäkt (Diesen, 2005, s.221). Det är som att någon skulle börja råna någon, och att det räknades med att denne ville det tills personen gjorde ett motstånd (Diesen, 2005, s.221).

2.4 Dagens politik

I dagens politik är debatten kring sexualbrott och våldtäktslagstiftningen livlig.

Justitieutskottet har bland annat gjort ett betänkande byggt på nio motionsyrkanden (se 1.8). I en annan motion som har kommit in till Riksdagen 2014/15:2 skriver Karin Karlsbro om ett förslag till ett riksdagsbeslut gällande sexualbrottslagstiftning (Karlsbro, 2014.) Motiveringen till denna motion är att bland annat att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, detta då det är ett viktigt mål och avgörande för att nå ett jämställt samhälle. Det är i detta som sexualbrottslagstiftningen måste ta sin utgångspunkt anser Karlsbro (2014). Majoriteten av sexualbrottsoffren är kvinnor, även om alla oavsett kön kan utsättas för sexualbrott. Sexualbrottslagstiftningen är könsneutral men idag förekommer det generaliserande föreställningar om, i synnerhet kvinnors, agerande och beteende påverkar huruvida gärningsmannen fälls eller frias. Det ställs ett större krav på offer än på gärningsmän. Vidare skriver Karlsbro att sexualbrottslagstiftningen måste reformeras. Lagen måste utgå från varje individs rätt till sin egen sexuella integritet och kriminalisera sexuella handlingar som genomförts utan att individen har samtyckt (Karlsbro, 2014).

2.7 Alkohol i rättsfall

Wennstam (2002) skriver om hur lagen ser ut angående alkohol och våldtäkt. Lagen säger (2002 som boken är skriven) att om en kvinna har blivit påtvingad alkohol eller drogas ner av en man som senare förgriper sig på henne så är det en våldtäkt. Wennstam (2002) fortsätter beskriva det som att om en kvinna å andra sidan dricker självant eller redan är påverkad och träffar mannen/männen som senare tvingar henne till sex så är det inte våldtäkt, då är det sexuellt utnyttjande. De utnyttjar då att kvinnan befinner sig i vanmakt. Med detta menar Wennstam (2002) att fulla kvinnor får skylla sig själva och att det enbart är ärbara kvinnor som kan bli våldtagna på riktigt. Alltså, lagen säger att det är mer acceptabelt att förgripa sig på en tjej som är full (Wennstam, 2002, s.75-76). Denna bok är skriven innan de två senaste lagändringarna men diskussionen om alkohol är lika viktig då som nu i våldtäktsfall.

Forskaren Livholts (2007) skriver om synen på alkohol kopplat till betydelsen om det är kvinnan eller mannen som nyttjat alkohol. För en kvinna kan att hon har varit berusad vara en nackdel för henne i domstolen men för mannen kan det vara en förklaring och/eller ursäkt (Livholts, 2007, s.96-97). Alkohol påverkar hur tillförlitligheten döms och tillförlitligheten är en del av bevisvärderingen. Är en person väldigt berusad kan dennes utsaga anses vara

mindre tillförlitlig. Det är många olika faktorer som spelar in i våldtäktsdomar gällande bevisvärderingen, som till exempel personliga egenskaper under själva händelseförloppet (Diesen, 2005, s.219). Alkoholen och berusningen påverkar hur tillförlitlig personens utsaga bedöms vara.

I lagen kap 6 § 1 står det:

den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation. Lag (2013:365).

Här menas att det är otillbörligt att dra nytta av att en person på grund av berusning eller annan drogpåverkan befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Wennberg (2014) tar upp en annan aspekt i denna fråga. Det är gärningsmannens berusningsnivå. När rätten ser till den subjektiva täckningen så måste de även se till vilken inverkan gärningsmannens berusning ska ha på bedömningen. Berusningen av alkohol kan i sig inte utgöra att handlingen är ursäktlig, detta trots att ett visst initiativ eventuellt inte hade tagits av gärningsmannen om denne hade varit nykter. Det som kan försvåra bedömningen i fall där alkohol finns inblandat är om den berusade inte uppfyller kravet på uppsåt i ett visst avseende och det finns misstanke att detta beror på att det har funnits en viss berusningsnivå. Det går även att koppla till fall där den berusade just för att det har funnits en berusning saknar ett uppsåt (Wennberg, 2014, s.37-38).

2.8 Tidpunkt för polisanmälan

När HD ska bedöma en utsaga har det betydelse när anmälan kommit in och om den är gjord omgående efter händelsen. Greenberg och Beach (2001) skriver om att forskning visar att det är vanligt att vittnen och målsägande ofta pratar med andra personer i deras närhet när brott har begåtts. Råden de får ifrån dessa kommer vara avgörande när det gäller om en anmälan kommer att göras eller inte (Greenberg & Beach, 2001, s.305). Detta är viktigt att ha med i betänkande då en sen anmälan kan ha olika anledningar. En anledning kan vara att målsägande har avvaktat med att anmäla eftersom hen kan ha fått de råden av människor denne har pratat med.

En annan av anledningarna till att alla inte vill anmäla våldtäktsfall är för att de inte vill bli utsatta för misstro och att de inte heller vill bli utsatta för den granskning som följer med en anmälan, inte minst i rättsprocessen (Wendt, 2010, s.133). En tredje anledning till sen anmälan kan vara att personen först inte själv inser att denne har blivit utsatt för brott, personen kanske inte själv förstår att det som hände faktiskt var en våldtäkt (Wendt, 2010, s.133). Den som inte gör en anmälan direkt kanske själv inte är säker på om den har varit utsatt för det (Diesen, 2005, s.220).

2. Teori

I denna uppsats ligger tyngdpunkten på att analysera fem friande domar för att kunna besvara mitt syfte och mina frågeställningar. Vilken bevisvärdering är det som används. För att göra detta har jag valt att inte enbart använda mig av en renodlad teori, utan jag har valt två teoretiska begrepp. De valda teorierna är *normteorin* i rättsvetenskap och *makt* kopplat till maktstrukturer inom könen och genus. Jag har även valt att ha med begreppen *tillförlitlighet* och *trovärdighet* då dessa är del av bevisvärderingen.

Definitionen av rätt kan traditionellt sätt sägas vara att rätten utgörs av juridiska regler i ett visst geografiskt område. Svensk rätt är alltså de juridiska regler som gäller inom Sveriges gränser (Svensson, 2008, s. 39-40).

3.1 Normteori

Normer är ett begrepp som används i en rad olika sammanhang och det används både i tal och i olika teorier. Inom samhällsvetenskapen så talas det främst om normer som sociala normer (Svensson, 2008, s.36). Arbetet med att definiera normerna blir därför viktigt när man ska förstå vad rätten är och vilka normer som finns (Svensson, 2008, s. 40-41). Inom rättssociologin och rättsvetenskap finns det många definitioner av begreppet norm (Baier & Svensson, 2009, s.35). För att förstå detta tydligare behöver man veta att det finns en skillnad på juridiken som en verksamhet som behandlar rättsregler och rättsvetenskap som är juridisk forskning. Rättskällor är lagtexter, förarbeten till lagtexter och prejudikat och rättspraxis från de högre domstolarna (Baier & Svensson, 2009, s.35).

Fenomenet norm inom rätten kan anses tillhöra de språkliga utsagorna (berättelserna) och begreppet norm handlar om hur och vart man hittar normerna, också kallade för rättsregler. Normer och rättsreglerna är inte de olika handlingar som människor utför utan normerna finns redan, de är redan skapade. En rättsregel finns oavsett om den följs och kan vara en del av en handling hos en människa (Baier & Svensson, 2009, s.35-36).

Det kan förklaras som att rätten är en samling av normer. Dessa olika normer kan användas på olika sätt. De flesta av de rättsliga normerna handlar om att förbjuda ett visst handlande. Ett exempel på detta är att normen *du ska inte döda en annan människa*. Den riktar sig till en handling en människa utför. I det fallet syftar normen till att respektera människors liv (Baier & Svensson, 2009, s.75). I sexualbrott och inom våldtäktsbrotten skulle normen *du ska inte utan samtycke ha samlag med en annan människa* kunna ses som att syftet är att respektera individens vilja och sexualitet.

3.2 Makt som teori

Det går att se mäns våld mot kvinnor i ett könsmaktsperspektiv. Orsakerna till att det främst är män som brukar våld mot kvinnor kan sökas i strukturer i samhället. Med strukturer menas att män har mer makt i samhället än kvinnor. Denna makt finns på alla plan, bland annat politiskt, socialt, ekonomiskt, religiöst och sexuellt. (Grände, 2005, s.53). Det ska förtydligas att detta inte innebär att alla enskilda män har makt över alla enskilda kvinnor, men som grupp har männen i samhället mer makt än kvinnorna (Grände, 2005, s.53).

Makt kan även ses som en dimension av genus och har varit ett centralt begrepp i kvinnorörelsens syn på ”patriarkatet”. Detta innebär att man i detta perspektiv ser män som en härskande könsklass och våldtäkten som en bekräftelse på mäns makt över kvinnor och den kritik som finns mot media när de framhäver kvinnor som passiva, betydelselösa och dumma (Connell, 2009, s.106).

En av utgångspunkterna i förklaringen till själva begreppet makt som teori blir Yvonne Hirdmans kapitel i maktutredningens huvudrapport som är gjord 1990 (SOU 1990:44 s.73-114). Begreppet makt har varit grund för många debatter och i dessa har man inte kunnat enas om vad begreppet ska stå för. Många av de utopier som finns handlar om drömmen om ett samhälle utan makt och därmed också konflikterna kopplat till makten (Hirdman, 1990).

Jag är medveten om att rapporten inte är i det nyaste laget, men detta är den senaste rapporten som finns gällande ämnet makt och demokrati i Sverige som är gjord och det är därför är den vald.

Hirdman (1990) redovisar en rad olika aspekter av maktbegreppet och det svenska samhällets maktstruktur. Avgränsningen som är gjord i denna del är makt kopplat till makten mellan könen och även makten som domstolarna och rätten besitter. Hirdman (1990) skriver att mansrollen och kvinnorollen är lika och olika och att makt egentligen inte är kopplat till dessa roller. En mansroll och en kvinnoroll reduceras och förenklas för att förklara en skillnad, och då hamnar alla kvinnor under den kvinnliga könsrollen och alla män under den manliga (Hirdman, 1990). Dessa roller skapar i sin tur normativa stereotyper som blir det *normala* och då kan man utifrån dessa även se avvikare. Genus och könsrollen är konstruerade och den uppfattning som finns gällande vad som är ett kvinnligt beteende och vad som är ett manligt är egentligen inte existerande utanför den sociala och kulturella kontext vi lever i vårt samhälle (Hirdman, 1990).

Det går enligt Connell (2009) att se det som att patriarkatets makt inte bara handlar om enskilda mäns direkta kontroll över kvinnor, utan att det även går att se att det utövas på ett opersonligt sätt via staten. Detta går framförallt att se i våldtäktsmål. Fördomar om våldtäkt och hur mycket en kvinna måste försvara sig är något som fortfarande finns kvar trots att det har gjorts flera försök av att reformera rättssystemet. Detta visar på att det finns inbyggda fördomar i det allmänna tänkandet och i rättegångsförfarandet vid sexuella övergrepp som är mycket svåra att få bort (Connell, 2009, s.106).

Denna syn ger en ökad förståelse för hur sexualbrottslagstiftningen är uppbyggd. Det är som Svensson (1995) skriver att rättssystemet präglas av genussystemet och könsrollernas uppbyggnad. Det märks på sättet rätten som helhet och dess ideologi, lagar, praxis och tolkningsprinciper är utformade utifrån en manlig norm (Svensson, 1995, s.247). Den manliga normen märks tydligt i att våldtäkt ofta ses som en *riktig* våldtäkt om det är en överfallsvåldtäkt. Detta gör att överfallsvåldtäkt blir normen och därmed osynliggörs andra former av våldtäkt som till exempel våldtäkter som sker i relationer (Svensson, 1995, s.247). Maktbegreppet blir även viktigt i att ha med i betänkande när man ser till hur begreppet våldtäkt är utformat och vad begreppet ska innefatta.

Diesen (2005) skriver om hans syn på makt kopplat till kön och könsstrukturer i rätten. Han menar att inom rätten finns det en brist på jämställdhet mellan kvinnor och män både när det handlar om praktik och teori. Diesen (2005) anser att eftersom rätten är en fråga om makt så blir bristen på jämställdhet mellan könen ett manssamhälle och en manlig dominans (Diesen, 2005, s.208). Forskaren Jalmert (2003) diskuterar på liknande sätt som Diesen (2005). Han diskuterar kring att idag i Sverige lever vi efter den så kallade genusordningen eller könsmaktsordningen. Detta gör att det enkelt går att se det som att ett kön aldrig kommer ensamt, utan det kommer alltid med någon form av makt (Jalmert, 2003, s.259).

Lagstiftningen är könsneutral, men juridiken bygger historiskt på manliga värderingar och synsätt. Diesen (2005) menar att om kvinnorna hade haft större inflytande över samhällsbyggandet genom historien så hade rättsordningen idag sett annorlunda ut. Detta kopplar Diesen (2005) vidare till att om kvinnor hade mer makt och lika delaktighet i normbildningen som sker både i rätten och i samhället så hade det sett annorlunda ut och lagen hade med största sannolikhet varit mindre kopplad till könen. Detta trots att alla ska vara lika inför lagen (Diesen, 2005, s.208-209). Denna fråga är politiskt laddad och det är ett av alla synsätt som det finns på makt och jämställdhet i både samhället och i rätten. Denna syn och teori är viktig att ta med då den är en av de förklaringar som finns till varför makten ser ut som den gör i denna fråga.

3.3 Tillförlitlighet och trovärdighet som begrepp

En utsagas tillförlitlighet och trovärdighet är en del av bevisvärderingen. Det görs i domstol ofta ingen skillnad mellan trovärdighet och tillförlitligheten. Det verkar också finnas en viss förvirring kring hur begreppen ska användas då de i många fall används synonymt (Schelin, 2007, s.240). En vanlig förklaring på begreppen och skillnaden mellan dem är att trovärdigheten är knuten till personen, medan tillförlitligheten är knuten till utsagan (berättelsen). Inom rättsvetenskapen finns det också försök med att ändra i bedömningen så att man i rätten ska utgå från utsagans trovärdighet och inte utsagepersonens trovärdighet. Det står i HD:s prejudikat (se förklaring i 1.5) att de allmänna trovärdighetsintrycken ofta övervärderas i rättstillämpningen. Trovärdighetsbedömningen utgår ofta ifrån utsagepersonens allmänna uppträdande och vilket intryck personen ger (Schelin, 2007, s.240). Många gånger baseras trovärdigheten på faktorer som antas vara kopplade till utsagor som bedöms vara sanningsenliga eller lögnaktiga (Schelin, 2007, s.240). HD har i rättsfallet NJA 2010 s.671 sagt att det vid bedömning av en utsagas trovärdighet ska läggas vikt vid faktorer

som avser innehållet i utsagan. Detta kan vara om den är lång, levande, logisk, rik på detaljer och att den är fri ifrån felaktigheter, motsägelser och svårförklarliga moment (NJA 2010 s.671). Tillförlitligheten å andra sidan gäller vad personen har sett, hört eller minns. Här görs det en bedömning om utsagan har en sannolik verklighetsförankring och om den vinner stöd av annan bevisning. Rätten ska här ta ställning till om utsagans bevisvärde tillsammans med annan bevisning om sådan finns, ska bedömas och se om det är tillräckligt för att föra målet till utom allt rimligt tvivel (Schelin, 2007, s.240).

Att vittnen, personer som har blivit utsatta för brott och förövare kan minnas och berätta om en händelse är viktig för att rättsprocessen ska vara rättvis mot alla parter. Problemet är bara att minnet kan påverkas av olika faktorer och det kan bli en så kallad falsk utsaga. Detta innebär att det minne man tror att man har kan ha blivit påverkat av det man har varit med om, vad andra har berättat så att man blandar ihop det med vad man själv kommer ihåg, och det kan även blandas ihop med en fantasi (Granhag & Christianson, 2010, s.343). Att detta fenomen finns gör att tillförlitligheten och bedömningen av händelsen påverkas. Det är även här som bedömningen kring en utsagas tillförlitlighet påverkas av om personen har varit berusad eller på annat sätt påverkad vid händelsen då detta påverkar minnet (NJA 2010 s.671).

Viktigt att komma ihåg från detta för vidare diskussion i denna uppsats är att trovärdigheten är knuten till personen och tillförlitligheten är knuten till utsagan.

4. Metod och metodologiska överväganden

Jag har valt att använda mig utav en textanalys i denna uppsats. Detta har jag gjort genom att skapa en tabell som jag sedan har kodat. För att ge en bättre förståelse börjar jag i detta kapitel med att beskriva vad en dom är för att sedan gå över till att skriva mer om den valda metoden.

Vad är en domstolsdom?

I dagligt tal brukar det heta rättegång men i en domstolsprocess så kallas det för en huvudförhandling. När man hanterar brottsmål är det bara det som har kommit fram i huvudförhandlingen som behandlas och ligger till grund för domen. En dom ska alltid

innehålla uppgifter om vilken tingsrätt som har dömt och vilka som har deltagit i målet. I domen ska det även finnas med hur tingsrätten har dömt och vad som har yrkats i målet, även påföljden. Det ska finnas med domskäl, det vill säga motivering till domslutet, och vad tingsrätten har kommit fram till (Sveriges domstolar, 2014).

Det är där som tingsrätten redovisar för hur de har bedömt den bevisningen som har kommit fram. Det är också där som påföljden motiveras som den tilltalade får om hen blir dömd (Sveriges domstolar, 2014).

Urval av domar

Sättet jag har gjort mitt urval på kallas för ett målinriktat urval. Det innebär att jag har valt enheter, i mitt fall domar, som är kopplade till mina forskningsfrågor (Bryman, 2001, s.350). Målstyrt urval innebär ett icke-sannolikhetsurval. Målet med detta urval är att jag som forskare på ett strategiskt sätt vill ha material som är direkt kopplat till det jag ska undersöka (Bryman, 2001, s.392). I mitt fall innebär detta att jag inte slumpmässigt har tagit domar utan att jag har haft vissa kriterier för urvalet.

Jag har valt fem domstolsdomar på sammanlagt 218 sidor att ha som empiri i denna uppsats. Mina kriterier har varit att domen ska vara dömd efter 2013 då senaste lagändringen var. Ett annat har varit att jag har valt att enbart granska friande våldtäktsdomar. Detta då jag vill se hur de olika rekvisiten motiveras vid en friande dom. Jag har även gjort ett urval där jag valt bort fall som är kopplade till kvinnofridskränkning eller våld i nära relationer. Jag har även valt bort fall där det handlar om ungdomar under 15. Jag har sökt efter domarna via InfoTorgJuridik där jag har frisökt på ordet *våldtäkt* och sökt i avgöranden. Urvalet av domarna är begränsat till åren 2013-2015.

De valda domarna

Jag har valt att anonymisera domarna och har satt egna namn på dem. Här nedan följer en kort beskrivning av varje dom. I beskrivningen har jag valt att skriva det som att en våldtäkt har ägt rum då jag har valt att utgå från den utsattes utsaga, detta trots att alla domarna har blivit friande. Detta har jag valt att göra då min problematisering är varför så många våldtäktsdomar blir friande och för att se detta på bästa sätt har jag valt att utgå från den utsatta.

Domen Anna handlar om ett fall där en kvinna har blivit utsatt för en våldtäkt där gärningsmannen har sovit. Gärningsmannen blev dömd i tingsrätt men i hovrätten så blev fallet ogillat då det enligt hovrätten inte gick att bevisa att det fanns ett uppsåt från gärningsmannen då det inte går att bevisa att denne inte har gjort handlingen i sömnen.

Domen Bella rör sig om ett fall där målsägande har befunnit sig i en lägenhet tillsammans med en vän och gärningsmannen där de alla tre har brukat alkohol och narkotika. Målsägande har blivit mycket påverkad och sedan utsatt av gärningsmannen i lägenheten. Målsägande uppger att hon var väldigt påverkad och inte hade förmåga att ta sig ifrån lägenheten eller värja sig emot gärningsmannen. Domen blev ogillad i hovrätt då hovrätten anser att målsägandes historia inte är tillförlitligt då hon har varit så påverkad.

Domen Celia handlar om en situation där målsägande och gärningsmannen har tagit följe hem från en fest och gärningsmannen har följt med upp i målsägandes lägenhet. Där har gärningsmannen ansett sig ha lyckats tjatat sig till sex men målsägande har uppgett att hon aldrig var med på samlaget. Det har förekommit fysiskt våld men hovrätten ogillar åtalet då de anser att det inte är utom allt rimligt tvivel att gärningsmannen haft uppsåt och därför kan han inte bli dömd. Hovrätten säger dock i domen att det fysiska våldet går att bekräfta.

Domen Disa rör ett fall där målsägande och gärningsmannen har gått hem ihop till målsägande. Till en början var båda med på att ha sex och gärningsmannen har uppgett att det sex de hade var BDSM men målsägande anser att det var ett övergrepp. Tingsrätten har ogillat domen då det inte går att bevisa att gärningsmannen hade uppsåt då han anser att det sex som skedde var BDSM.

Domen Ellen handlar om en kvinna som har varit på en hemmafest och där hon har blivit instängd i ett rum där hon sedan har haft sex med sex olika killar. Hon uppger att hon inte var med på detta och hon kände inte gärningsmännen sedan tidigare. I denna dom diskuterar hovrätten om huruvida målsägande befann sig i en särskilt utsatt situation och hovrätten ogillat åtalet då det inte kan anses ställt utom allt rimligt tvivel att målsägande befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd.

4.1 Presentation av metod/motivering till metodval

En metod kan enkelt förklaras som vägen från en problemformulering via det material/empiri som har valts till påstående som sedan skapas i analysen (Sandgren, 2007, s.35).

Metodinriktningen jag har valt är textanalys. Detta val har jag gjort då jag anser att det är den metoden som bäst kan hjälpa mig att tolka min empiri för att kunna besvara mina frågeställningar. Jag vill studera texterna utifrån ett samhällsinriktat synsätt och undersöka hur domarna och lagändringen kan förstås relaterat till vårt samhälle. Samhällsvetenskap som ämne beskriver hur samhället fungerar och är uppbyggt. I det moderna samhället finns det olika former av texter och skriftligt material. Texter påverkar vårt samhälle, och de bidrar till att på olika sätt forma människors föreställningar om hur samhället ser ut (Boréus, 2001, s.131).

Texter är något man kan granska i oändlighet och det är viktigt att ha med sig att de inte ensamma ska tolkas i samhällsvetenskapen. Om jag skulle vilja granska hur regeringen fattar beslut så är bara texterna en del av det som är intressant, det finns alltid en mängd handlingar och händelser som föregår varje beslut. Det finns också hierarkier och maktstrukturer som indirekt spelar roll i texten men som man som forskare inte kan komma åt enbart genom textstudier (Bergström & Boréus 2013, s.20).

För att texten ska kunna förstås i ett sammanhang så är det viktigt att koppla texten till en kontext. Texter relaterar på olika sätt till människor och till grupper av människor. Texterna speglar, reproducerar och ifrågasätter olika föreställningar som finns, till exempel makt, och dessa föreställningar kan både vara medvetna och omedvetna. Det är detta som gör att texterna blir samhällsvetenskapligt intressanta (Bergström & Boréus 2013, s.17). När man pratar om mer specifika individer, grupper eller fenomen i samhället så kallas detta ofta för en diskurs. Med diskurs menas det att det är en uppsättning av formuleringar och antaganden som gör att det kan talas om en viss företeelse i ett visst givet sammanhang (Lindgren, 2011, s.270). I denna uppsats har jag valt att granska domar som min empiri. För att göra detta har jag metodologiskt valt att använda mig av en rättsvetenskaplig textanalys. Det finns en vetenskaplig teoretisk utgångspunkt som säger att de kunskapsintressen man har och vad man är intresserad av att veta påverkar vilken metod man väljer att använda sig utav. Det påverkar även vilket perspektiv man har när man granskar och ser på rätten (Hydén, 2002, s.67). Textanalys handlar kortfattat om att sammanföra en text med kontexten. Med det menas det att visa hur språket i texten påverkar det sociala, historiska, kulturella och det politiska

sammanhanget och vilka betydelser och innebörder som skapas (Lindgren, 2011, s.271). Det är därför jag har valt just textanalys som min metod.

4.2 Litteratursökning

Som jag har skrivit ovan har jag hittat domarna som är utvalde via InfoTorgJuridik där jag har frisökt på ordet våldtäkt och har sökt i avgöranden. Där jag har valt att se avgöranden gjorda 2015 – 2013. Övrig litteratur är hittade via LubSearch på Samhällsvetenskapliga biblioteket. Jag har främst riktat in mig på böcker som handlar om eller benämner sexualbrott och våldtäkt eller som handlar om bevisvärdering, teorier eller metod. Jag har valt att använda mig utav en stor del böcker och några få artiklar, detta då det finns många bra böcker inom områdena jag har sökt. Det har funnits en svårighet i att hitta internationell forskning då mycket av uppsatsen handlar om det svenska rättssystemet men jag har med två artiklar och en bok. Dessa handlar mer om våldtäktsbrottet som brott och synen på detta, och även om hur det ser ut i andra länder.

4.3 Hur jag har använt mig av metoden

När jag har använt mig av textanalys har jag gjort en så kallad kodning och skapat en tabell av olika teman (se bilaga 1). Dessa har jag skapat genom att först läsa domarna utan att lägga in någon värdering för att sedan skriva upp olika teman jag vill titta närmre på. Utifrån dessa teman har jag sedan skapat en tabell där jag har skrivit in olika delar från domarna. I tabellen har jag i kolumner där jag har placerat in målsägande, gärningsman och vem det är som har gjort uttalandet. Den sista delen om vem som har gjort uttalandet har jag lagt in då jag inte bara vill se hur olika saker förklaras och berättas i domen utan också vem som berättar vad och hur detta motiveras. I den andra kolumnen har jag lagt in de olika teman jag har valt. Efter detta har jag sedan gjort en färgkodning för att se vilka delar och argument som hänger ihop med vilka. Detta kallas för att göra en kodning. Genom att göra en kodning så strukturerar man upp materialet genom att ordna det och synliggöra mönster och samband (Jönson, 2010, s.56).

Metoden ska hjälpa till att besvara de frågeställningar som jag har valt (Jönson, 2010, s.56). Jag vill i denna uppsats se vilka rekvisit som är centrala och granska de olika subjektiva rekvisiten i friande domar och i det nya lagförslaget. Jag vill även se hur diskursen produceras

och reproducerar den sociala verkligheten vi har i vårt samhälle kopplat till normer och makt och detta kommer jag göra genom att i analysen koppla det jag kommer fram till genom att använda mig av denna metod och koppla ihop detta med teorin och även den tidigare forskningen som finns inom ämnet. Det finns en rad olika metoder som går att använda sig utav för att göra en analys på diskurs och texter (Boréus, 2011, s. 154). Den metod jag har valt och den tabell jag har skapat anser jag vara den bästa vägen att gå för att besvara mitt syfte och mina frågeställningar

Analysen är genomförd genom att se vad som har framkommit i empirin med hjälp av metoden. Det som har framkommit är redovisat i det kapitel som heter resultatredovisning. Resultatet är sedan i sin tur kopplat till analys där resultatet analyseras med hjälp av teori och den tidigare forskningen som finns. I detta kapitel är resultatet och analysen varvat, detta för att de följer vissa teman och ska bli lättare att följa resonemangen i diskussionen.

4.4 Källkritik

Det är alltid viktigt när man skriver att reflektera över hur man hanterar det material som har valts ut (Bryman, 2011, s.488). Som jag redan har skrivit så kommer jag att granska friande våldtäktsdomar som mina dokument. Dessa domar är inte skapade i ett syfte att forskas på utan är till för att vara domar. Det är officiella dokument som är tillgängliga för allmänheten. I Bryman (2011) står det om fyra kriterier som ska finnas med när man dömer kvaliteten i dokument. Dessa är autensitet, om materialet i dokumentet är äkta och från en tydligt grund. Trovärdighet, om materialet är utan felaktigheter och förvrängningar av olika slag, och representativitet, med det menas det om materialet är typiskt för sin karaktär och för den typen av dokument som det ska vara. I mitt fall handlar det om domarna är liknande andra domar och om det inte skulle vara det, varför inte. Det sista kriteriet är meningsfullhet, och med detta menas det om materialet i dokumentet är tydligt och begripligt (Bryman, 2011, s.489). Alla dessa kriterier kommer jag att ta i beaktande och diskutera när jag går igenom min empiri för att kunna värdera mitt material.

4.5 Metodens förtjänster och begränsningar

Varje metod har sina fördelar och nackdelar. I textanalys som jag har valt är en av begränsningarna att det måste ske ett urval. Det blir en praktisk fråga gällande vilket dokumentmaterial som väljs ut och hur mycket av materialet som ska vara en del av empirin

och analysen. Hur detta görs avgränsar och selekterar det relevanta textmaterialet. Vilka typer av texter ska ingå i undersökningen och vilka är urvalskriterierna? Därför blir urvalsfrågan viktig i textanalyser (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s.108).

En av metodens förtjänster är att man som forskare kan granska fenomen. En diskurs är mer än bara språket i texten, det avspeglar också samhället (Bryman, 2011, s.474). För min uppsats är detta en stor förtjänst då jag inte enbart vill se vad som sägs i domarna, utan också vad detta avspeglar och vilka normer som skapas. På grund av detta är textanalys den metod som är mest lämplig för min uppsats då den tillåter mig att inte bara att granska det som står i domarna, utan den ger även avspegling hur samhället ser ut i den tiden dokumentet är skrivet. Om jag vänder på detta kan det även ses som en av metodens begränsningar. Det kan bli svårt att se vilka processer som befinner sig på den diskursiva och vad som är den sociala praktikens nivå (Boréus, 2011, s. 154). Alltså, det finns en svårighet i att skilja på språket och normerna som skapas. Detta innebär i sin tur att jag kan se hur det lätt kan bli ett problem med var och hur jag ska avgränsar mig i denna uppsats.

En annan begränsning är när texten som analyseras är intertextuell. Det betyder att texter refererar till andra texter i texten. Detta innebär att analysen i många fall relaterar till ett nätverk av dokument istället för att man betraktar de enskilda texterna som isolerade enheter (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s.107). I min uppsats innebär det att i en dom kan det refereras till olika NJA eller andra rättsfall, och i och med detta måste jag göra en avgränsning i huruvida jag vill använda mig av dessa vidare dokument eller inte.

4.6 Bearbetning av empiri och analys

Det första steget var att läsa igenom all den valda empirin så förutsättningslöst som möjligt. Efter det så kunde det gå att utläsa vissa teman som är gemensamma för alla domar. Jag hittade ett antal teman och utifrån dessa valde jag ut några få mer överhängande. Dessa var bland annat alkohol och drogpåverkan, psykisk och fysisk påverkan hos målsäganden, begreppet uppsåtligen, hur nej/ja har uppfattats och hur begreppen trovärdighet och tillförlitlighet har använts. Jag valde även att ha med ett tema om vems ord som väger tyngst i rätten, detta för att koppla till den valda teorin. För att se tabell, se bilaga 1.

4.7 Metodens tillförlitlighet

Angående min egen position i förhållande till det ämne jag har valt till min uppsats kan jag både se fördelar och nackdelar. Jag är personligen engagerad i detta ämne jag har valt till min uppsats. Detta gör att jag både redan innan jag har börjat skriva min uppsats har läst in mig ämnet. Detta kan också vara en nackdel. Nackdelen ligger i att då jag har personliga åsikter jag tar med mig in i uppsatsen och måste lägga till sidan för att kunna utföra en forskningsetisk analys och använda min metod på rätt sätt. Jag tror dock att detta är ett vanligt problem och har det viktiga ligger i att ha en medvetenhet kring det.

4.8 Forskningsetiska överväganden

De texter jag kommer använda mig utav i denna uppsats är offentliga handlingar vilket innebär att alla uppgifter är möjliga för allmänheten att ta del av. Trots det kommer jag välja att anonymisera namnen i de domar jag kommer att använda mig av. Vad som anses vara etisk känsligt varierar i tid, och utgångspunkten bör vara att berörda och personer med kopplingar till dem kan uppfatta forskningen som kränkande och obehaglig (Vetenskapsrådet, s.9-10). Då domarna är offentliga handlingar så finns det en möjlighet att kontrollera domarna trots att jag inte skriver ut namn. Därför tar jag bort alla uppgifter som inte är relevanta för denna uppsats. Det kallas för åtgärder som måste vidtas för att försvåra för utomstående att identifiera enskilda individer eller grupper av individer (Vetenskapsrådet, s.9-10).

En annan viktig sak inom forskningsetiska överväganden är att nämna problematiken kring att inte förvanska de texter jag valt. Vem jag är som person kommer påverka hur jag som forskare kommer göra vissa antaganden och det kommer finnas vissa förutsättningar som kommer ge konsekvenser för hur min forskning kommer genomföras (Bryman, 2011, s.143). Det är viktigt ur en forskningsetisk aspekt att inte vinkla mitt material eller välja att tolka materialet på ett visst sätt utan försöka jobba med det med så öppna ögon som möjligt.

5. Resultatredovisning och analys

I detta kapitel kommer jag redovisa mina resultat och analysera dessa. Jag har valt att blanda resultatredovisning och analys för att det ska bli lättare att följa resonemagen. Domarna kommer benämnas efter de namn jag har gett dem (se 4.0).

5.1 Alkohol och droger

Resultat

I alla de valda domarna så förekommer alkoholrelaterade beskrivningar. I de olika fallen beskrivs hur olika mängder alkohol som har förtärs. I domarna Anna och Celia beskrivs att både målsägande och gärningsmännen druckit relativt mycket men i ingen av dessa fall så finns anledning att tro att minnesbilden skulle vara påverkad på grund utav alkoholen. I en av domarna beskrivs att gärningsmannen själv uppger att han inte kände sig påverkad trots hans relativt stora alkohol konsumtion. Det finns inga uppgifter som säger att målsägande uppfattade sig själv som påverkad eller ej, där är det enbart tingsrättens uttalande om påverkan som finns med.

I domen Disa beskrivs hur gärningsmannen uppfattas som påverkad och högljudd av omgivningen, men där har målsägande enbart druckit en drink. I domen Ellen så finns det inga uppgifter på huruvida gärningsmännen har varit berusade, men det beskrivs att de har druckit och de har även varit på en fest där det har bjudits på alkohol. Målsägande i denna dom beskrivs som påtagligt berusad av två av gärningsmännen men det ska tilläggas att deras historia inte anses vara tillförlitlig ur domstolens perspektiv.

I domen Bella förekommer beskrivningar av både alkohol och hasch – narkotika. Här beskrivs att målsägande har varit rejält påverkad av både alkohol och narkotika och på grund av detta anser hovrätt att det finns en beaktansvärd risk för att hennes verklighetsuppfattning kan vara förändrad och påverkad. Gärningsmannen i denna dom beskrivs även han ha druckit och rökt hasch men det nämns inget om huruvida han har varit påverkad eller inte, det står dock att han har brukat lika mycket hasch som målsägande och att han har druckit hemma själv innan målsägande kom dit. I dom Bella beskrivs hur målsägande som hon själv uppger känt sig bortdomnad och inte har känt att hon har haft någon kraft i kroppen, detta hänvisar hon själv är kopplat till att hon har narkotika i kroppen. Citat från domen:

Det är utrett att målsägande var rejält påverkad av alkohol och narkotika när hon gick och la sig bredvid den tilltalade i dennes säng. Hon har berättat att hon inte haft någon kraft i sin kropp då hon skulle avvisa den tilltalades närmanden samt att hon kände sig bortdomnad och även domnade bort. Det finns en beaktansvärd risk för hennes verklighetsuppfattning varit förändrad, vilket är en vanlig konsekvens vid höggradig påverkan av alkohol och andra droger (Domen Bella).

Analys

I dagens lagstiftning BrB 6 kap §1 står det:

om en person genomfört ett samlag och otillbörligt utnyttjat att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Här nämns det att om en person har haft berusning eller annan drogpåverkan så kan denne anses vara i en särskilt utsatt situation. Kopplat till det som tidigare är skrivet om i alkohol i 2.7 *Alkohol i rättsfall* skriver Wennberg (2002) att fulla kvinnor får skylla sig själva och att det är bara är räddade kvinnor som blir våldtagna på riktigt (Wennstam, 2002, s 75-76).

Diesen (2005) skriver om positiv och negativ särbehandling i straffprocessen. Diesen skriver att det alltid i historien har funnits en olikhet inför lagen när det gäller kvinnor och barn (Diesen, 2005, s.191). Det finns en rad faktorer som spelar in när det handlar om bevisvärderingsfrågan i våldtäktsmål. Det blir ofta att det är aktörernas personliga egenskaper, som deras status och beteende som står i fokus istället för själva händelseförloppet. Det handlar om trovärdighet och tillförlitlighet i historierna som berättas i rätten och olika faktorer väger olika tungt (Diesen, 2005, s.219). Att kvinnan är berusad kan anses vara en faktor som kan ligga till hennes nackdel men som för mannen både kan vara en nackdel eller vara en neutral faktor. Livholts (2007) skriver om synen på alkohol kopplat till dess olika betydelse i om det gäller en kvinna eller man. För kvinnan kan att hon har varit berusad ligga till last medan det för mannen kan användas som en förklaring och/eller som ursäkt (Livholts, 2007, s.96-97).

En annan intressant vinkel på denna fråga är att i domen Bella beskrivs målsägandes berättelse vara fragmentarisk då hon har varit rejält påverkad. I domen Disa har målsägande enbart druckit en drink under hela kvällen. Gärningsmannen i Disa har druckit ca åtta enheter och uppfattades som onykter och högljudd som följd av detta. Det nämns ingenstans i denna dom om huruvida alkoholen skulle ha påverkat hans tillförlitlighet i hans berättelse utan det står enbart att hans berättelse kan anses vara lika tillförlitlig som målsägandes då de har

uppgett likande historier där vissa bitar skiljer sig åt. Så resonerades det inte i domen Bella när målsägande ansågs vara så påverkad att hennes utsaga inte ansågs vara lika trovärdig för att hon var berusad och påverkad. Alkoholnivån på målsägande och gärningsmannen kan alltså bedömas olika. När rätten ser till den subjektiva täckningen så måste de se hur berusningsnivån på gärningsmannen har för inverkan på bedömningen (Wennberg, 2014, s.37-38).

5.2 Trovärdighet och tillförlitlighet

Resultat

I domen Bella skriver hovrätten att målsägandes berättelse är fragmentarisk på grund av att hon är berusad och därför blir tillförlitligheten i hennes historia ifrågasatt. Detta gör att det enligt hovrätten, finns utrymme för tvivel om att den tilltalade (gärningsmannen) mot målsägandes vilja har utfört de sexuella handlingarna.

I domen Celia har både målsägande och gärningsmannen lämnat en relativt samstämmig berättelse men att de båda har varit berusade och att ingen av dem har klara minnesbilder gör att deras uppgifter värderas med försiktighet. Det intressanta här att ta upp är att målsägandes uppgifter om hennes fysiska skador efteråt *inte klart motsägs* av den skadebild som rättsintyg visar. Det står också att gärningsmannens historia ger ett trovärdigt intryck, men inget nämns om huruvida målsägandes historia är trovärdig eller inte.

I domen Ellen bedömde hovrätten att förhållande i rummet som målsägande befann sig i när händelsen skedde, var mörkt och därför var helt tillförlitliga iakttagelser nedsatta. Med detta menas att det var så mörkt i rummet att det inte går att helt fastställa att målsägande kan ha uppfattat allt och därför är hennes historia inte helt tillförlitlig. Det nämns inget om gärningsmännen och deras tillförlitlighet kopplat till mörkret i rummet. Det som däremot nämns gällande deras utsaga är att alla deras berättelser är osammanhängande och har enligt hovrätten en låg trovärdighet.

Analys

I domen Bella och i domen Celia påverkas målsägandes tillförlitlighet av att de den aktuella kvällen i har varit så påverkad av alkohol och i domen Bellas fall, även påverkad av hasch. Detta gör att det finns skäl att tro att de eventuellt inte skulle minnas rätt, men att det annars inte finns någon anledning att betvivla tillförlitligheten i deras berättelse av händelseförloppet.

Alkohol har absolut effekten att minnet blir påverkat, men just i händelser som kan upplevas som traumatiska så finns det även där en koppling till minnesförlust. Forskning visar att ju allvarigare brott en person har varit med om, desto mer ofullständig utsaga kan ges (Granhag, 2001, s.39).

I domen Ellen dömer rätten efter den gamla lagstiftningen som gällde 30 juni 2013. I denna är det den gamla benämningen man dömer efter, alltså begreppet hjälplöst tillstånd som senare har bytts ut till särskilt utsatt situation (se 1.7). Hovrätten i domen hänvisar till att ett hjälplöst tillstånd kan uppkomma genom exempelvis rädsla men för att det ska vara det bör rädslan varit lika handlingsförlamade som till exempel medvetlöshet, berusning/annan drogpåverkan etc. Det är redan konstaterat att målsäganden har varit påtagligt berusad på kvällen, inga uppgifter finns om gärningsmännen. Det finns en rad olika faktorer som hovrätten i denna dom menar gör att hennes historia blir mindre tillförlitlig. Tingsrätten har uppgett att målsägandes utsaga är lång och detaljrik och att den inte har något som tyder på att den skulle vara ofullständig. Hovrätten däremot konstaterar följande: Det var mörkt i rummet där den målsägande befann sig där händelsen inträffade. Det är ett gäng olika personer som har passerat ut och in i rummet under tiden händelseförloppet pågick och därför kan inte målsägande ha haft full koll på alla i rummet. Dessa två uppgifter gör att förvisso så säger hovrätten att inget förringar trovärdigheten, men att tillförlitligheten måste tas med försiktighet.

Det är konstaterat att målsägande i domen Ellen mycket väl kan sägas ha befunnit sig i en mycket utsatt situation men det kan inte ställas utom allt rimligt tvivel. Att hon i ett mörkt rum som under kvällen har varit låst till och från hade samlag med fem olika killar när hon var berusad är alltså anses alltså inte att vara i ett hjälplöst tillstånd som kan vara lika handlingsförlamande som berusning/drogpåverkan eller annan utsatt situation.

Tillförlitligheten i en berättelse bygger på vad en person har sett, minns eller hört (NJA 2010, s.671). I denna dom ligger det till målsägandes nackdel att det har varit mörkt i rummet då detta gör att hennes utsaga inte blir tillförlitlig. Kort sagt går det att i denna dom utläsa utifrån det hovrätten säger, att just för att hennes utsaga inte är helt tillförlitlig så går det inte att konstatera att det är utom allt rimligt tvivel, och därför blir männen inte dömda.

I NJA 2010 s.671 är det uttalat att vid bedömning av trovärdighet i en utsaga så ska det läggas vikt vid faktorer som gör att berättelsen blir levande, klar, rik på olika detaljer, att den är logisk och är fri från motsägelser, svårförklarliga moment, dåligt sammanhang och

felaktigheter (NJA 2010 s.671). Men utifrån de domar som är empiri i denna uppsats räcker detta inte. Det finns en andra faktorer, såsom berusning eller dålig sikt, som gör att trovärdigheten kan kritiseras trots att utsagan är till exempel utförlig. Ofta i sexualbrottsmål så är bedömningen av målsägandens och dennes berättelses trovärdighet central när det ses till skuldfrågan i fallet. Trovärdighet är dock något rätten ser på försiktighet med. Normalt så lägger rätten större vikt vid faktorer som avser innehållet i berättelsen mer än själva berättelsen som sådan (NJA 2010, s.671). Att målsäganden framstår som mer trovärdig än gärningsmannen är inget som är tillräckligt för en fällande dom (NJA 2010, s.671). Detta blir problematiskt när man ser till hur våldtäktsbrottet är utformat.

Boëthius (1990) skriver att hon inte tror att lagar, domstolar och strängare straff för våldtäktsbrottet är lösningen på våldtäkternas problematik. Hon skriver istället att hon tror att brott som våldtäktsbrottet, som i princip aldrig blir lösta och där nästan alla gärningsmän går fria, så handlar det om ett fel i lagen. Boëthius menar att det finns en kluvenhet i samhället. Å ena sidan så är sexualbrott markerat som ett allvarligt brott då minimistrafvet är två års fängelse (när boken är skriven, 1990) och å andra sidan visas det en likgiltighet mot de utsatta genom att år efter år strunta i att klara upp våldtäkterna. (Boëthius, 1990, s.59). För att koppla detta till forskning så diskuterar Granhag (2001) om hur vittnen minns traumatiska upplevelser. Att minnas något från en utsatt situation kan påverka minnet (Granhag, 2001, s.39). Detta gör att en utsaga kan påverkas helt utifrån vad den som har varit utsatt har upplevt (Granhag, 2001, s.39). Frågan är bara om det påverkar minnet så mycket att man hittar på något som inte har hänt. Trots allt måste man ha varit utsatt för en relativt traumatisk händelse för att inbilla sig eller glömma bort vissa uppgifter. Det blir en paradoxal situation. Händelsen måste ha inträffat för att minnet ska påverkas, men för att minnet har påverkats så blir tillförlitligheten i utsagan ifrågasatt.

Disen (2005) skriver att vår lagstiftning idag i Sverige kring sexualbrott bygger på en omvänd bevisvärdering och det gör att det är målsägande som måste bevisa att en våldtäkt har ägt rum (Diesen, 2005, s.219). Detta går att koppla till makt och synen på sexualiteten. Idag i vårt samhälle lever många kvinnor med att det förekommer sexuella trakasserier och genom olika medier så skapas det en bild av att kvinnor kroppar är till för männens njutning, där ett nej går att ignorera (Grände, 2005, s.219). Våldtäkten går att ses som att män är en härskande könsklass och att övergreppet blir en bekräftelse på denna makt. I media och framhävs ofta kvinnor som passiva, betydelselösa och dumma (Connell, 2009, s.106). Så länge denna bild finns så

kommer det alltid vara svårt att dra en gräns mellan sex och våldtäkt (Grände, 2005, s.52-53).

5.3 Sen polisanmälan och *vanlig* våldtäkt

Resultat

I domen Bella beskrivs hur målsäganden anmäler våldtäkten ett tag efter att själva händelsen äger rum. Detta förklaras i domen med att målsäganden var rädd för att inte bli trodd. Hon har berättat om händelsen för vittnen och för sjukvård men anmälan kom in först senare efter ett besök på psykakuten.

I domen Celia så står det att inledningsvis så förstod inte målsägande själv att hon hade varit utsatt för en våldtäkt, detta då hon var i chock och för att hon har sagt att hon har tänkt att hon skulle låta honom komma. Målsägande sa att det inte överensstämde med hennes syn på våldtäkt då ”Våldtäkt är att bli utdragen i skogen av en okänd man” (Domen Celia).

Först efter ett polisförhör förstod hon att hon hade blivit utsatt för ett brott.

Analys

Det är ca en av tio polisanmälningar som leder till åtal. Och det är bara en bråkdel av alla övergrepp som blir polisanmälda från början, enligt statistiken mellan ca 10 – 20 procent (Wendt, 2010, s.133). Varför är det så?

De flesta som har blivit utsatta väljer att inte anmäla av en rad olika anledningar. En stor del av de som inte anmäler gör det för att de inte vill bli utsatta för misstro och den granskning i detalj som följer med en anmälan, inte minst i rättsprocessen (Wendt, 2010, s.133). En annan anledning till att inte anmäla är att personen som har blivit utsatt kanske inte själv är säker på att det var en våldtäkt, som i domen Celia där hon inte förstod vad hon hade varit med om fören hon kom till polisen. Vissa kvinnor polisanmäler inte för att de ”lyckades” se till att det inte blev en penetration och andra anmäler inte för att de ”gav upp” och ”lät honom komma” (Estrich, 1987, s.13). Så står det att målsägande har berättat i fyra av domarna.

Här går att återkoppla till analysen kring trovärdighet, att det har betydelse för trovärdigheten beroende på när anmälan om våldtäkt inkom till polisen. Att anmäla en våldtäkt sent ligger ofta till kvinnans nackdel då det är en svaghet ur tillförlitlighetssynpunkt. Den som inte gör en anmälan direkt kanske själv inte är säker på om den har varit utsatt för det (Diesen, 2005, s.220). Som i domen Bella där målsägande inte ville anmäla direkt för att hon var för rädd för

att inte bli trodd. Det blir en ond spiral. Hur det än går att vrida och vända på det från denna vinkel så blir det till den utsatta personens nackdel.

Normen i vårt samhälle är att kvinnan vill ha samlag med mannen och det är först när hon gör aktivt motstånd som det handlar om våldtäkt (Diesen, 2005, s.221). Detta kan bli problematiskt då många kvinnor inte själva inser att de har blivit utsatta för en våldtäkt. En *vanlig* våldtäkt döms ofta hårt i rätten (Estrich, 1987, s.8). Men våldtäkter som inte passar in i normen om *den vanliga* våldtäkten behandlas inte lika av rättssystemet (Estrich, 1987, s.8).

Boëthius (1990) skriver att majoriteten av våldtagna och utsatta kvinnor inte sätter tilltro till rättsväsendet. Och det är anledningen till det stora mörkertalet som inte anmäler att de har blivit utsatta. Boëthius (1990) skriver att en av anledningarna till detta är för att samhället har lyckats få kvinnor att tro att det är skamligt att bli våldtagen. En annan anledning menar Boëthius (1990) är att när kvinnor väl väljer att anmäla så får många det stöd från rättssamhället som man kan förvänta sig, men inte alla. Vissa kvinnor upplever att de blir ifrågasatta framförallt i fall där den utsatta har varit påverkade under händelsen. (Boëthius, 1990, s.62). Detta skriver även Connell (2009) om där hon menar att trots att rättssystemet har gjorts om så ligger fortfarande för mycket av ansvaret för anmälan på kvinnan. Detta menar Connell (2009) har att göra med att vi i vårt samhälle har inbyggda fördomar i både samhällets allmäntänkande och vi rättssalarna och att det är dessa som först måste ändras på för att det ska ske en riktig förändring i stort gällande synen och ansvaret för en våldtäkt (Connell, 2009, s.106).

5.4 Psykiskt mående hos målsägande, både före och efter

Resultat

I tre av de fem domarna som är valda som empiri, nämns det att händelsen på olika sätt har påverkat målsägande psykiskt efteråt och i ett av fallen hur målsägande har mått psykiskt innan händelsen.

I domen Bella återfinns beskrivningar av målsäganden som uppfattas som annorlunda morgonen efter händelsen. När hon kom hem på morgonen efter händelsen så uppfattades hon som annorlunda. Målsägandes mamma har uppgett att målsäganden betedde sig konstigt och ett vittne har uppgett att när hon frågade målsägande så brast denne i gråt och berättade kortfattat att hon hade blivit våldtagen. Målsäganden har berättat att hon efter händelsen har

mått så dåligt att hon har skurit sig i armar och ben. Detta bekräftas i journalanteckning från BUP (Barnpsykiatri) akutavdelning. Målsäganden har efter händelsen haft passiva suicidtankar och att hon sannolikt enligt journalanteckningarna har haft en krisreaktion efter händelsen. Tidigare uppfattade målsägande sig själv som glad och positiv, efter känner hon sig vilse, förstörd och har ångest varje dag. Hon har svårt att klara av vardagen och hon har utvecklat ett skadebeteende.

I domen Celia har målsägande efter händelsen inte vågat gå ut ensam eftersom hon är rädd att träffa gärningsmannen eller någon av hans vänner. Hon har sedan händelsen inte orkat arbeta och är (när domen är skriven) för närvarande sjukskriven. Hon har flyttat hem till sina föräldrar för hon vågar inte bo ensam längre och hennes dotter har sagt att målsägande är ledsen. Hon tänker mycket på händelsen och det som inträffade.

I domen Disa flydde målsägande från lägenheten utan att hinna ta på sig alla kläder. Hon hade en stark, obehaglig känsla i kroppen och visste inte vart hon skulle ta vägen. Målsägande har sagt att hon tyckte det var väldigt obehagligt när polisen kom och hon har sagt att hon psykiskt kände sig förnedrad, utlämnad och svag. . De första dagarna efter händelsen låg hon bara i sängen och kände sig fördärvad. Två veckor efter händelsen finns beskrivningar om att hon mådde hon så dåligt att hon fick åka in till psykakuten och blev då inlagd en dag på sjukhus. Det beskrivs att hon har haft mycket ångest efter det som har hänt och det har även påverkat hennes reaktion till killar.

I Domen Disa nämns det även att målsägande har mått dåligt innan händelsen och har haft psykiska problem. Målsägande har innan händelsen lidit av depression och haft problem med ångest och stress. Hon har till och från under tre års tid innan händelsen medicinerat Sobril emot detta. Ett vittne har i domen uppgett att han tre, fyra veckor innan har fått ett sms från målsäganden där hon skrev att hon mådde extremt dåligt och inte orkade leva längre. När vittnet åkte hem till målsägande så låg hon helt apatisk och utslagen i sängen. När tingsrätten i denna dom ser till huruvida gärningsmannen hade uppsåt att tvinga målsägande till samlag så används argumentet att förvisso så har hon efter händelsen mått mycket dåligt vilket i viss mån ger stöd åt de uppgifter hon har lämnat, men det står även att:

Det ska beaktas att D har mått psykiskt dåligt med inslag av ångest under en längre period, vilket hon sedan tre år tillbaka medicinerar för med Sobril. Det kan bland annat därför inte heller uteslutas att hon efter händelsen kan ha reagerat så starkt som är visat i målet, utan att händelseförloppet för den skull varit så som hon har beskrivit” (Domen Disa)

Analys

Sexuella övergrepp har en stor påverkan på både den fysiska och den psykiska hälsan. Men effekterna av en våldtäkt eller sexuellt övergrepp behöver inte vara uppenbara, märkas direkt eller synas på kroppen (Öberg, Lucas & Heimer, 2010, s.66). Olika forskningsstudier som är gjorda visar att det inte enbart är de omedelbara effekterna av ett sexuellt övergrepp som påverkar individen utan långt senare i livet kan händelsen komma upp och hen kan drabbas av sjukdomar som är kopplade till övergreppet. På individnivå handlar det även om att det är ett psykiskt och fysiskt lidande som blir en följd av övergreppet och det kan skapas ett trauma som kan lämna spår i kroppens stresscentra (Öberg, Lucas & Heimer, 2010, s.66).

Detta stämmer bra överens med de resultat som har framkommit av den valda empirin. I tre av de domar som är valda så har målsägande fått tydliga psykiska effekter på sitt välmående efter händelsen. Två av dem har åkt in till psykakut och alla tre har blivit så påverkade att de inte har kunnat fortsätta att leva sitt liv som de levde innan. Inom hälso- och sjukvården har det länge varit känt att sexuella övergrepp kan leda till långvariga ångeststörningar. Dessa kan variera från att vara lättare sömnproblem till att oro i vissa situationer till en ångest som blir förlamande och där personen helt avskärmar sig ifrån sin omgivning. Vanliga känslor som skuld och skam är vanliga och att personen kan känna sig ”besudlad” (Öberg, Lucas och Heimer, 2010, s.75).

Att någon som har blivit utsatt för en våldtäkt blir påverkad psykiskt går att konstatera. Men hur är det när personen innan händelsen har haft psykiska problem? I domen Disa så konstaterar hovrätten att eftersom målsägande har mått dåligt innan så går det inte helt att fastslå att hon har reagerat så starkt på händelsen just för att hon har haft psykiska problem innan. Men är detta något som juridiken ska avgöra? Frågan är om faktumet att målsägande innan mått dåligt borde ligga denne till last, det går att diskutera varför det ens tas upp som motargument.

5.5 Fysiska skador

Resultat

Detta är framförallt tydligt i en av de domar som är valda till empirin, men våld beskrivs i alla fallen.

I domen Celia finns det journalanteckningar från läkare som bekräftar fysiska skador.

Journalanteckningarna gäller framförallt skador på målsägandes hals. Målsäganden har blånader på båda sidorna om halsen och dessa märken indikerar på att det antagligen varit ett grepp med kortare varaktighet men med ett högre tryck. Läkaren säger:

skadorna målsägande har på halsen kan man omöjligen åsamka sig själv, eftersom man tappar luften, svimmar, eller av smärta upphör med sitt handlande innan dessa uppstår. (Domen Celia)

Det står vidare i journalanteckningarna att gärningar som innebär att någon tappar luften är alltid potentiellt livshotande. Skador målsäganden har fått från händelsen har antagligen inte uppstått om målsägande hade haft frivilligt samlag med gärningsmannen.

Analys

I tingsrätten gällande domen Celia har det konstaterats att det inte råder några tvivel om att gärningsmannen insett att det sexuella handlingarna har skett mot målsägandes vilja, detta med stor tanke på våldet i fallet. Hovrätten har däremot sagt att målsägandes skadebild är besvärande för gärningsmannen men att det handlar om huruvida han hade uppsåt eller inte. Öberg, Lucas & Heimer (2010) skriver att det i många våldtäktsfall inte går att se fysiska skador som går att koppla till en våldtäkt, men det går att se att en sexuell aktivitet har skett. Det ska till relativt kraftigt våld för att det till exempel ska gå att se skador på underlivet hos de som kommer in på akut gynekologisk undersökning efter en våldtäkt (Öberg, Lucas & Heimer, 2010, s.67-69).

För att återgå till domen Celia så bekräftar hovrätten att det går att styrka våld men frågan i detta fall handlar då om uppsåt har funnits eller inte. Enligt hovrättens bedömning så är det inte uteslutet att gärningsmannen har trott att hans intensiva tjat och försöka att övertala målsägande till att ha sex lyckades, och att detta ledde till att han hade hennes samtycke. Det nämns att det är bekräftat att målsägandes märken på halsen antagligen kommer från ett strypgrepp från gärningsmannen men det finns ingen vidare förklaring på detta i hovrättens beslut.

Som innan nämnt finns det i normen kring våldtäktsfall en klassiska föreställning om att våldtäkt är att en man hoppar på en kvinna, hon försvarar sig och kläder rivs sönder och hon blir skadad (Diesen, 2005, s.218). Men dessa är bara en viss typ av våldtäkt och denna typ har alltid straffats hårt i lagen.

Enligt vår lag idag ska det räcka med att en kvinna tydligt markerar att hon inte vill och att det ska kunna klassas som ett sexualbrott och en våldtäkt (Diesen, 2005, s.218). Även om lagen säger att det är så det ska dömas så måste även normen kring brottet ha en påverkan. Normen för vad en våldtäkt egentligen är passar inte in på alla rättsfall. Normerna kring ett brott är skapade innan brottet och normer och rättsregler finns oavsett om den följs eller inte (Baier & Svensson, 2009, s.35-36).

Vidare att ta upp här kopplat till domen Celia är begreppet uppsåt.

En uppsåtlig gärning innebär att gärningsmannen förstår vad hen gör och att det är en medveten, kontrollerad handling (Andersson, 2004, s.73). I våldtäktsfall ska gärningsmannen kunna överbevisas om att hen kunde ha insett att effekten har varit möjlig (Wennberg, 2014, s.31-35). I en överfallsvåldtäkt där ingen av personerna kände varandra är det lättare att se att det fanns uppsåt och även så döms dessa domar oftare till att gärningsmannen blir dömd (Diesen, 2005, s.218). I våldtäkter som sker inom en relation eller efter en uppragning så uppstår det väldigt ofta bevissvårigheter då det ofta inte finns vittnen eller fysiska skador som kan visa att det var mot målsägandes vilja och det blir ofta en ord-mot-ord situation. Om gärningsmannen då hävdar att målsägande var med på samlaget så räcker det inte att med målsägandes utsaga för att bryta gärningsmannens förnekande. Även om det går att bevisa att målsägande inte ville genom till exempel fysiska skador som i domen Celia, så kan det bli en fråga om uppsåt. Om gärningsmannen trodde att hon ville så brister det i hans uppsåt (Diesen, 2005, s.218-219). Även denna iakttagelse är paradoxal. För samtidigt som samhället på olika sätt går ut och säger att ett nej ska räcka så är det uppenbarligen inte så det döms i rätten. I fyra av de domar som är empiri står det tydligt och klart att målsägande vid flertalet tillfällen har sagt nej. Och i två av fallen har det förekommit relativt grovt våld. I ett av fallen, Celia, är våldet bekräftat och gärningsmannen har även sagt att han har uppfattat att målsäganden har sagt nej, men gärningsmannen trodde att nejete inte var på riktigt. Det paradoxala blir då att även om både ett tydligt nej och ett relativt grovt våld har förekommit så döms gärningsmannen inte för det går inte att bevisa ett uppsåt.

5.6 Skillnad på tingsrätt och hovrätt

Resultat

I fyra av de fem valda domarna som är empiri har det blivit dömt till våldtäkt i tingsrätten och då har det blivit överklagat till hovrätten där åtalet har blivit ogillad. I en av domarna, domen Celia, är det tingsrätten som har ogillat åtalet.

Analys

När en dom har överklagats till HD så går huvudförhandlingen till på nästan samma sätt som i tingsrätten. Skillnad är dock att i hovrätten finns det redan en dom i målet och det är den som ska granskas. HD har därför ett annat utgångsläge än tingsrätten (Sveriges Domstolar, 2015). Det är väldigt intressant att fyra av de fem domarna jag har valt har blivit dömda i TR men domen har blivit ogillad i HD. I de fyra domarna som har gått upp till HD går det att följa hovrättens resonemang i hur de avgör domen och där går det att se att de utgår efter just den domen och analys som tingsrätten redan har gjort. I de domar som är empiri i denna uppsats handlar HDs bedömning om uppsåt, trovärdighet och tillförlitlighet och utom allt rimligt tvivel.

Rätten är en samling av olika normer och dessa normer kan användas på olika sätt (Baier & Svensson, 2009, s.75). Normen om vad en våldtäkt är och gråzonen går att se i de domar som är valda. TR resonerar på ett visst sätt och HD på ett annat. En *vanlig* våldtäkt är lättare att döma, men de som inte passar in på den bild som finns om vad en våldtäkt är svårare att avgöra och där behandlas de inte lika i rättssystemet (Estrich, 1987, s.8).

Kopplar man detta till genusperspektivet så blir de fördomar som finns om våldtäkt centrala då de kvinnor som är utsatta i fall där ord står mot ord måste försvara sig på ett helt annat sätt (Connell, 2009, s.106). Det gör att det visar på att det finns inbyggda fördomar i det allmänna tänkandet och i rättegångsförfarandet vid sexuella övergrepp som är mycket svåra att få bort (Connell, 2009, s.106). Det är intressant att det i min empiri är HD som avgör och säger att fallen inte är våldtäkt, trots att både HD och TR har konstaterat att det i alla fall två av domarna går att visa på att den utsatta har sagt nej och att våld har förekommit. Det heter hellre fria än att fälla och det är en rättssäkerhet som måste behållas. Men problemet kvarstår att så många våldtäktsdomar frias.

6. Sammanfattning och avslutande diskussion

I detta kapitel kommer jag att sammanfatta det jag har kommit fram till i uppsatsen och vad som skulle kunna forskas vidare på. Jag har även ha med en avslutande diskussion där jag summerar ihop mina egna tankar och reflektioner kring resultat som uppsatsen har gett.

6.1 Sammanfattning

Sedan 70-talet i Sverige har debatten kring sexualbrott och våldtäkter ökat och det har lyfts fram mer och mer som ett samhällsproblem (Wendt, 2010, s.132). Att många än idag inte vet om den händelsen de var med om var en våldtäkt eller inte kan till en viss del förklaras med att det genom historien bara varit en viss typ av våldtäkt som har räknats till att vara just en våldtäkt (Wendt, 2010, s.132). En fråga som har väckts är huruvida det i Sverige bör införas en samtyckeslagstiftning. Med det menas det om bevisvärderingen ska göras om så att det döms som på samma sätt som i England och Kanada, och som i misshandel och rån döms i Sverige. Alltså att gärningsmannen måste bevisa att denne inte har våldtagit, inte att målsägande ska bevisa att denne blivit utsatt.

Resultatet som har framkommit visar att det finns en rad olika faktorer som spelar in varför så många våldtäktsdomar leder till en friande dom. Jag har tagit upp några av de teman jag har ansett vara viktiga för att besvara frågan i min analys. Det jag har sett är att det handlar väldigt mycket om bevisvärderingen och hur bevis används och tolkas i rättssalen.

I denna uppsats har det framkommit att det finns olika normer som påverkar hur bevisvärderingen ska värderas och användas. En av dessa normer är att vår sexualbrottslagstiftning idag bygger på är att alla vill ha sex tills någon säger nej (Diesen, 2005, s.221). Det är alltså först när någon gör motstånd som det räknas som våldtäkt. Detta kan enklare förklaras som att i den rättsliga bedömningen rätten gör, så vill kvinnan ha sex om hon inte visar att hon inte vill ha sex eller gör ett motstånd.

En annan viktig norm jag har hittat är normen kring den *vanliga* våldtäkten. En *vanlig* våldtäkt döms ofta hårt i rätten (Estrich, 1987, s.8). Men våldtäkter som inte passar in i normen om *den vanliga* våldtäkten behandlas inte lika av rättssystemet har svårare att bli dömda som en våldtäkt (Estrich, 1987, s.8). Detta hänger ihop lite med de resultat jag har fått

fram i ämnet alkohol och droger och bevisvärderingen i denna fråga. I alla de domar jag har som empiri förekommer alkohol och i en av domarna även narkotika. Det jag kortfattat fick fram som resultat i gällande påverkan är att om kvinnan är berusad så kan det anses vara en faktor som kan ligga till hennes nackdel men som för mannen både kan vara en nackdel eller vara en neutral faktor

Det finns en rad andra olika faktorer som spelar in när rätten tittar till bevisvärderingen i våldtäktsdomar och det handlar väldigt ofta om trovärdighet och tillförlitlighet (Diesen, 2005, s.219). I dessa begrepp har jag kommit fram till att det är olika saker som spelar in när dessa bedöms. Att rättssystemet ser ut som det gör och att bevisvärderingen idag ligger mer på kvinnan än på mannen går att koppla till makt, maktstrukturer och genus.

Mäns våld mot kvinnor kan ses utifrån ett könsmaktsperspektiv, där orsaken till att det främst är män som brukar våld mot kvinnor är strukturer i samhället. Att män har mer makt än kvinnor i samhället visas på alla plan (Grände, 2005, s.53). Det är dessa strukturer som skapar hur vi ser på de olika könen. Hirdman (1990) skriver att mansrollen och kvinnorollen är lika och olika och att makt egentligen inte är kopplat till dessa roller (Hirdman, 1990). Connell (2009) skriver att genus och könsmaktsordningen genomsyrar alla samhällssystem och inte minst i rätten gällande våldtäkt där det finns inbyggda fördomar som måste försvinna för att rätten ska se annorlunda på våldtäktsfall och inte lägga skuld på kvinnan (Connell, 2009, s106). Det spelar ingen roll vilken lag vi har, om synen på våldtäkt inte förändras.

Slutligen går det att se det som att rättsväsendet ska fungera som ett styrmedel i vårt samhälle och vi utgår normalt sett från att lagen i betydelsen gällande rättsliga normer är legitim då riksdagen, som har stiftat lagen, utgör rättens legitima källa. Oavsett om vi finner lagarna som bra eller dåliga så accepteras de just på grund av detta (Baier & Svensson, 2009, s.155).

Det intressanta i med just sexualbrottslagen och främst våldtäkt är att detta på olika sätt har kritiserats och argumenterats kring. Här accepteras det inte riktigt hur normen ser ut idag.

Domstolarnas bevisprövning och bevisvärdering är ofta det som debatten förs kring. Ett bra exempel på detta är bland annat att domstolarna ofta hänvisar till allmänna antaganden om hur människor ofta (normalt) beter sig i olika situationer. Dessa antaganden blir sedan grunden för slutsatser om huruvida något bör vara styrkt eller inte (Asp, 2010, s.56).

6.2 Avslutande diskussion

Flertalet gånger under uppsatsskrivandet har jag blivit förbannad och upprörd. Efter att ha läst domstolens argument till varför de inte anser att bevisvärderingen är tillräcklig våldtäktsdomarna har jag känt en enorm frustration. Jag lägger ingen värdering i om de som är anklagade i de domar jag har som empiri har gjort brottet eller inte, men det som upprör mig är att olika bevis och argument används olika i de olika fallen. Jag har fått uppfattningen att eftersom bevisvärderingen ser ut som den gör i Sverige, att den som har blivit utsatt ska bevisa att den har blivit utsatt, och inte tvärtom, så ligger alldeles för mycket krav på den som har blivit utsatt att bevisa just att den har blivit utsatt.

Jag har svårt att se att enbart en lagändring till en samtyckeslag skulle förändra allt, men jag anser att det absolut är en bit på vägen och att det behövs en lagändring. Det som även måste hända är att upphöja att lagen ska vara lika inför alla, men att det inte riktigt är så i Sverige idag i våldtäktsfall. Det är viktigt att se och analysera den genusstyrda makt som finns i vårt samhälle som blir tydlig när man ser till statistik och övergrepp (Connell, 2009, s.106).

Diskussionen kring vad som påverkar utfallet av våldtäktsdomar i rättssalen kan fortsätta långt utöver denna uppsats. De resultat jag har kommit fram till är bara några av alla olika vinklar på problemet kring våldtäktsbrottet. Denna uppsats hade en avgränsning men jag kan se att fortsatt forskning kring detta ämne är välkommet. Denna uppsats är ett avstamp i en mycket viktig diskussion och det vore väldigt spännande om någon gjorde ett liknande arbete om några år om det blir en ny lagstiftning för att se om det skett någon förändring.

7. Referenslista

- Asp, Peter (2010). *Våldtäkt – ett rättsligt perspektiv* i Antologi: sju perspektiv på våldtäkt Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala Universitet
- Baier, Matthias. & Svensson, Måns. (2011). *Om normer*. Johanneshov: TPB
- Bergenheim, Åsa (2010). *Gränsen för det otillåtna – om synen på våldet i Sverige 1950-2010* i Antologi: sju perspektiv på våldtäkt Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala Universitet
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3., [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Boëthius, Maria-Pia (1990). *Patriarkatets våldsamma sammanbrott & Varför våldtäkt finns*. Stockholm: Bonnier
- Boréus, Kristina (2011) *Texter i vardag och samhälle* i Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter . *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Connell, Raewyn (2009). *Om genus*. 2., utvidgade och omarb. uppl. Göteborg: Daidalos
- Diesen, Christian (2005). *Likhet inför lagen*, Falun: Scandbook
- Granhag, Pär-Anders & Christianson, Sven-Åke (2008). *Handbok i rättspsykologi*. Stockholm: Liber
- Greenberg, Martin & Beach, Scott (2001). *The role of social influence in crime victim's decision to notify the police*. I Psychology in the courts - International advances in knowledge (pp. 305-316).
- Hildebrand, Meagen & Najdowski, Cynthia (2015). *The potential impact of rape culture on juror decision making – implications for wrongful acquittals in sexual assault trials*. Albany Law Review vol. 78 issue 3, p1059-1086
-
- Grände, Josefin (2005). *"Jag kallade det aldrig för våldtäkt": att möta våldtagna kvinnor*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS)
- Estrich, Susan (1987). *Real rape*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press

Europakonventionen (2010): http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

Heuman, Lars (2011). *Process- och straffrätt för juridisk översikt kurs*. 23. uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Hirdman, Yvonne (1990) i Maktutredningen. *Demokrati och makt i Sverige: Maktutredningens huvudrapport*. Stockholm: Allmänna förlag

Hydén, Håkan (2002). *Rättsociologi som rättsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Högsta domstolen (2014). *Högsta domstolens vägledande domar och beslut*. Hämtad 26/11 2015 från <http://www.hogstadorstolen.se/Avgoranden/Vagledande-domar-och-beslut-prejudikat/>

Jalmert, Lars (2003). *Män som slår. I Våldsutsatta kvinnor: samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur

Johnsson-Latham, Gerd (2010). *Våldtäkt – ett globalt perspektiv* i Antologi: sju perspektiv på våldtäkt Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala Universitet

Justesen, Lise. & Mik-Meyer, Nanna. (2012). *Kvalitativa metoder från vetenskapsteori till praktik*. Johanneshov: TPB

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber

Leijonhufvud, Madeleine (2015). *Svensk sexualbrottslag: en framåtsyftande tillbakablick*. 1. uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Lindgren, Simon (2011) *Textanalys i Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur

Livholts, Mona (2007) ”*Vanlig som vatten*”. *Manlighet och normalitet i mediernas berättelser om våldtäkt*. Malmö: Gleerups förlag.

Mattsson, Tina (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerup

Karlsbro (2014). Motion 2014/15:2. *Ny sexualbrottslagstiftning*. Tillgänglig https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/Ny-sexualbrottslagstiftning_H2022/?text=true

NCK (2010). *Handbok: nationellt handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala Universitet

Sandgren, Claes (2007). *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*. 2. uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Schelin, Lena (2007). *Bevisvärdering av utsagor i brottmål*. Stockholm: Norstedts juridik

Svensson, Eva-Maria (2001). *Genusforskning inom juridiken*. Stockholm: Högskoleverket
Tillgänglig på: <http://www.hsv.se/download/18.539a949110f3d5914ec800085445/isbn91-88874-76-1.pdf>

Svensson, Måns (2008). *Sociala normer och regelefterlevnad: trafiksäkerhetsfrågor ur ett rättssociologiskt perspektiv*. Lund : Lunds universitet, 2008

Sveriges domstolar (2014), *Tingsrättens dom*, <http://www.domstol.se/Brott--straff/Rattegang-i-tingsratten/Tingsrattens-dom/>

Sveriges domstolar (2014), *Rättegång i hovrätten*, <http://www.domstol.se/Brott--straff/Overklaga-domen-till-hovratten/Rattegang-i-hovratten/>

Sveriges riksdag (2014). Justitieutskottet vill att våldtäktslagstiftningen ses över. Hämtad 26/10 2015 från <http://www.riksdagen.se/sv/Start/Press-startsida/pressmeddelanden/201314/Justitieutskottet-vill-att-valdtaktslagstiftningen-ses-over/>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf

de Vylder, Stefan (2010). *Vad kostar våldtäkter? – samhällsekonomiska kostnader för sexuellt våld* i Antologi: sju perspektiv på våldtäkt Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala Universitet

Wendt, Maria (2010). *Våldtäkt som demokratiproblem – förändring och stabilitet i politik och debatt* i Antologi: sju perspektiv på våldtäkt Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala Universitet

Wennberg, Suzanne (2014). *Introduktion till straffrätten*. Johanneshov: MTM

Wennstam, Katarina (2005). *Flickan och skulden: en bok om samhällets syn på våldtäkt*. Stockholm: Bonnier

Öberg, Lucas och Heimer (2010). *Brottet som urholkar hälsan – sexuella övergrepp som orkas till fysiskt och psykiskt lidande* i Antologi: sju perspektiv på våldtäkt Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala Universitet

Bilaga 1.

Alkohol och droger (påverkan)			
Vikt vid vems ord som väger tyngst			
Relation mellan målsägande och gärningsman (kopplat till visat intresse – acceptans, och kunna säga nej när som i händelseförloppet)			
Trovärdighet och tillförlitlighet och hur dessa ord motiveras i relation till målsände och gärningsman (koppla in osäkerhet i utsaga kopplat till narkotika, psykiskt mående och mörker)			
Hur ses och motiveras det att målsägande har sagt nej			
Hur ses och motiveras ordet uppsåtligen?			
Påverkan efter hos målsägande			
Hur nej/ja har uppfattats av gärningsman			
Sammanhängande historia			
Rädsla (hur killarnas rädsla motiveras/hur tjejernas ifrågasätts)			
Psykiskt mående hos målsägande			